

Del «Círcol» al MEV. La col·lecció d'art i la documentació del Museu del Cercle Literari de Vic (1879-1888)

Marc SUREDA i JUBANY*
Museu Episcopal de Vic

David CAO COSTOYA**
Patronat d'Estudis Osonencs

RESUM

Al llarg dels seus nou anys de vida (1879-1888), i particularment en els seus moments inicials, el Museu del Cercle Literari de Vic va generar una curta sèrie de documents que ens permeten conèixer la seva organització, aspectes dels seus primers passos i especialment el contingut de la seva col·lecció d'objectes d'art. L'estudi detallat d'aquestes fonts permet identificar, amb diferent grau de certesa, unes setanta peces que formen o han format part del fons del MEV com a procedents d'aquella institució pionera de la museologia catalana.

Paraules clau: Museologia, Catalunya, Cercle Literari de Vic, Museu Episcopal de Vic.

ABSTRACT

From the «Círcol» to the MEV. The Art Collection and documents of the Museu del Cercle Literari de Vic (1879-1888)

Along its nine years of life (1879-1888), and particularly in its initial moments, the Museum of the Cercle Literari de Vic produced a short series of documents significant to the knowledge of its organisation, aspects of its first steps and specially the contents of its art collection. The detailed study of these sources allows the identification, with different degrees of certitude, of over seventy pieces that are or have been part of the MEV collections as coming from that institution, a pioneer in catalan museography.

Key words: *Museology, Catalonia, Cercle Literari de Vic, Museu Episcopal de Vic.*

o. *Introducció*

A les darreries de 1879, diversos membres del Cercle Literari de Vic aconseguiren donar una primera forma a un projecte d'exposició permanent d'obres d'art. Així donaven resposta a les inquietuds intel·lectuals d'un sector de la societat benestant vigatana —de la qual formaven part— que havia organitzat i vist amb bons ulls l'exposició retrospectiva de 1868. No era encara el museu permanent que molts d'ells desitjaven, però va representar una iniciativa valenta, pionera i reeixida que se situa per mèrits propis en la història de la museologia catalana[1].

És sabut que aquests mateixos homes del Museu del Cercle Literari de Vic (d'ara endavant, MCLV) facilitaren i fins induïren la creació del Museu Episcopal de Vic (d'ara endavant, MEV), així com també és clar que les obres d'art més rellevants que s'havien aplegat en els locals del Cercle constituïren una proporció significativa de les col·leccions del nou museu que el bisbe Morgades inaugurà el 1891[2]. Tanmateix, si bé en algun treball s'havia evocat el fons del MCLV a través de la identificació d'algunes de les seves peces més vistents[3], es pot dir que la documentació relativa a aquesta institució romanía inexplorada.

Amb motiu de la celebració del 150è aniversari de la fundació del Cercle, a les darreries de 2010 el Patronat d'Estudis Osonencs emprengué un seguit d'actes commemoratius, en col·laboració amb la Biblioteca Joan Triadú, el Museu Industrial del Ter (Manlleu) i el MEV, institucions totes elles en certa manera «hereves» del Cercle Literari. El MEV contribuï a la celebració amb un recorregut per les seves sales permanents en el qual s'havien senyalitzat algunes peces procedents de l'antic MCLV. L'efemèride propicià en tot cas l'ocasió de revisar amb més profunditat el fons documental del Cercle, particularment en allò que ateny la vida i desenvolupament del MCLV.

L'estudi detallat d'alguns d'aquests documents, que donem en apèndix, és el que ens permet, a continuació, valorar amb detall l'entitat del fons del MCLV i oferir una proposta d'identificació de les seves peces d'art més destacades, així com, al mateix temps, dibuixar un panorama d'aquesta notable col·lecció en la seva gran majoria traspassada al MEV, on moltes de les seves peces són conservades avui.

1. *Els documents i la vida del MCLV*

Encara que no sigui el nostre propòsit tornar a resseguir ací la història del MCLV, que com s'ha dit ja hem glossat en un altre indret, sí que dedicarem la nostra atenció als documents més importants generats per aquesta institució. La majoria d'ells ja ens va servir, de manera més o menys intensiva, per construir aquell relat històric, i ara la descripció de la seva materialitat i de les seves circumstàncies de redacció ens per-

metrà aprofundir en algun dels seus episodis. A més, molts d'ells són també la base directa del treball d'identificació d'obres que s'inclou en aquest article i per això convé igualment de descriure'ls.

1.1. Acta constituent de la Comissió i reglament del MCLV (apèndix 4.1)

La tardor de 1879 hom estava en condicions de fer un balanç, més aviat poc entusiasta, de l'acollida que havia tingut l'exposició permanent de productes industrials iniciada dos anys abans. Davant la constatació del fracàs, el Cercle Literari va prendre la resolució de reconvertir aquella iniciativa i impulsar la creació d'un museu, empresa que va consumir, si més no parcialment, l'aspiració que havia manifestat explícitament un sector de la intel·lectualitat vigatana amb motiu de l'exposició del 1868 i que el «Círcol» havia arribat a recollir el 1872 en l'articulat d'un projecte de reglament que finalment no va tirar endavant[4].

El 28 de setembre de 1879 la junta directiva va acollir favorablement aquella idea plantejada per alguns socis i, com era habitual, va nomenar-se una comissió encarregada de liderar i materialitzar la iniciativa. Els nomenats van reunir-se el dia 7 d'octubre sota la presidència interina de Jaume Collell, van acceptar els seus càrrecs i van aprovar el projecte de reglament que havien preparat prèviament tres dels comissionats, Ramon Masferrer, Antoni d'Espona i Francesc de Febrer. Per encarregar-se de l'organització, foment i conservació de les col·leccions el reglament establia el nomenament d'una Comissió de Museu que quedà constituïda en aquella mateixa reunió de la forma següent: Josep Font i Manxarell, com a president de la junta directiva de l'entitat, va ser també de la Comissió; Joaquim Salarich i Jaume Collell, vicepresidents; De Febrer, secretari; Joaquim d'Abadal, vicesecretari, i l'esmentat Masferrer, conservador. El document que transcrivim conté tant l'acta de la sessió del dia 7 d'octubre de 1879 que acabem d'esmentar, com el reglament del Museu del Cercle Literari de Vic, llegit i aprovat en aquella mateixa reunió. El secretari de la Comissió del Museu, De Febrer, va ser l'encarregat d'estendre l'acta, que ocupa les nou primeres pàgines del quadern pautat que hom encetà per a l'ús exclusiu d'aquest organisme[5].

El contingut d'aquest breu reglament és interessant tant per comprendre el funcionament de la institució com per posar en evidència alguns dels objectius que no s'arribaren a complir. D'entrada, per bé que el reglament preveia reunir en el museu *«tanto las producciones naturales agrícolas é industriales de la comarca de Vich, como todos los objetos que ya por su merito artístico, ya por su valor arqueológico, se crean dignos de ser conservados»*, i establia dues seccions corresponents, va ser, de fet, aquest darrer vessant artisticoarqueològic el que va tenir una presència efectiva i significativa. El conservador, Ramon Masferrer, quedà encarregat d'ordenar les col·leccions, facilitar-ne l'estudi als socis i persones que ho sol·licitessin, portar un registre documental de

les peces i elaborar un catàleg metòdic del fons; però pel que sembla, més enllà del registre simple en forma de talonari que era responsabilitat del secretari (Francesc de Febrer) i que comentarem més endavant, aquest catàleg o no s'ha conservat o, més probablement, no s'arribà a realitzar.

Quant a la propietat dels objectes, el reglament contempla la presència al Museu de peces del propi Cercle Literari, i això ens podria fer suposar que es preveia, ja d'entrada, impulsar una política d'adquisicions. El dipòsit d'objectes aliens, temporalment (un any com a mínim) o a perpetuïtat, previst amb aire de fórmula accessòria, fou estrictament parlant l'únic mecanisme emprat, car no ens consta cap document que acrediti la propietat de cap obra per part del MCLV, ni cap instrument de cessió expressa de la propietat de cap dels objectes dipositats. A la pràctica, tanmateix, membres destacats de la Comissió o de l'entitat com Antoni d'Espona, Francesc X. de Febrer, Joaquim d'Abadal o Jaume Collell, tot i que constant com a privats en els talonaris de dipòsit, actuaren efectivament i generosament com a agents d'aquesta política d'adquisicions del MCLV, i suposem que una perspectiva semblant fou la de diversos socis[6]. Això segurament s'explica, en part, per la consciència que tingueren aquests homes que molt difícilment el Museu podria disposar mai d'un fons propi per a adquisicions. Tot just s'aprovà, com a colofó de la mateixa sessió constituent de la Comissió del MCLV, d'obrir una subscripció voluntària entre els socis per tal de fer front a les despeses d'instal·lació del museu sense carregar-ne directament els costos a l'entitat[7], sense que tinguem constància de cap altra iniciativa semblant al llarg de la vida de la institució.

1.2. Registre provisional del MCLV (apèndix 4.2)

Entretant no va disposar-se del «libro talonario» que preveia el reglament, instrument que havia de permetre registrar els dipòsits efectuats, estenent el resguard corresponent a l'interessat tot guardant-ne còpia duplicada, la Comissió —i en concret el secretari De Febrer— va servir-se d'un simple quadern de notes en el qual cal pensar que els objectes van anar-se anotant successivament a mesura que els particulars feien els seus dipòsits[8]. Les inscripcions, amb un títol que ocupà la cara interior de la coberta, emplenaren fins a la dotzena pàgina del quadernet.

Sembla probable que aquest registre provisional s'encetés el gener de 1880, data en què la Comissió va estendre una carta-resguard provisional a Antoni de Ferrer, que encapçala el primer dipòsit. Tot just el desembre del 1879 el fuster Josep Badia facturava la seva feina per l'arranjament d'armaris i prestatgeries i és, doncs, factible pensar que fins aleshores l'adequació de l'espai i el mobiliari no havia estat completa[9]. Hom va disposar del llibre de registre definitiu des del mes de febrer i immediatament després, o poc més tard, les entrades que havien constatat al provisional ja van ser abocades al definitiu[10].

Els vint dipòsits d'aquell registre provisional contenen una nòmina gens negligible d'objectes, i tant quantitativament com qualitativa constitueixen una part substancial del fons que acabà reunint el Museu: unes 170 peces, incloses algunes taules gòtiques. Malgrat l'escassa vigència temporal d'aquest primer registre, els canvis de coloració de la tinta en els dipòsits números 1 i 2, encapçalats per Antoni de Ferrer i Antoni d'Espona, i que són els més extensos, ens indiquen que ambdós contribuïdors van tenir temps de fer algunes addicions a les seves aportacions primitives.

1.3. Carta d'agraïment a Antoni de Ferrer (apèndix 4.3)

El Museu degué rebre els primers dipòsits durant el mes de gener de 1880. Així sembla indicar-ho la carta que el vicepresident Collell i el secretari De Febrer, en nom de la Comissió del Museu i de la junta directiva de l'entitat, van fer arribar a Antoni de Ferrer, artista vigatà establert a Barcelona[11]. Mestre d'obres i pintor, De Ferrer havia estat soci del Cercle Literari i havia format part de la comissió organitzadora de l'exposició de 1868 a Vic[12]. En la correspondència de 20 de gener, els responsables del Museu agraïen la cessió generosa que De Ferrer havia fet de diversos objectes artístics i arqueològics i li manifestaven el desig de poder seguir comptant amb la seva col·laboració. A la carta hom hi va fer constar tota la nòmina d'objectes dipositats amb la intenció que pogués servir documentalment com a resguard interí entretant no es disposés del llibre talonari preceptiu. En aquell primer dipòsit hi consten vint-i-cinc entrades corresponents a un total de setanta-un objectes i peces de naturalesa ben diversa, entre les quals hi ha algunes armes de tall i de foc, restes arqueològiques variades, diversos exemplars escultòrics, quatre taules gòtiques i un conjunt d'objectes més aviat anecdòtic. En el registre provisional, el dipòsit d'Antoni de Ferrer ja havia estat ampliat amb un conjunt de tres taules gòtiques i dos frontals d'altar.

La carta amb el petit inventari degué ser el primer document que produí la Comissió del MCLV a tall de resguard. Com que De Ferrer alienà o retirà les seves peces del Museu anys més tard[13], és possible que retornés la carta que se li lliurà en el moment del primer dipòsit i que per això aquesta es conservi avui entre els papers del CLV.

1.4. Talonari-registre del MCLV (apèndix 4.4)

El talonari-registre, segons l'article cinquè del reglament del MCLV, era l'instrument que permetia al secretari anotar les peces dipositades al Museu i alhora lliurar-ne resguard al dipositari. El volum, apaïsat, s'imprimí *ad hoc* a la *Libreria de Ramon Anglada, Vich, Plaza Mayor*[14] el mes de febrer de 1880, data a partir de la qual s'hi vessaren les dades del registre provisional. De tots els documents que presentem, aquest talonari-registre és el que permet fer-se una idea més completa del que va arribar a ser la col·lecció del MCLV i constitueix la base de les identificacions que proposem a l'apartat 2. Com també

es contemplava al reglament —i com es dedueix de la mateixa forma del volum—, la inscripció era doble, al taló i a la matriu: conservem totes les matrius i també alguns talons, que degueren ser retornats per raons diverses, o alguns fins i tot no arrencats. Probablement per raó de l'escàs espai disponible als talons, l'esment de les peces per part del secretari Francesc X. de Febrer hi és breu, escarit, fins i tot gasiu, la qual cosa com veurem dificulta la identificació inequívoca de no poques peces. Però cal recordar que aquest document s'elaborà fonamentalment a títol de resguard sistemàtic, més que no pas com a document de catalogació o descripció acurada de les peces. En aquest sentit, és particularment de lamentar que no existeixi el catàleg o registre complet que, segons l'article sisè del reglament del MCLV, havia d'elaborar el vocal conservador, on cal suposar que hi hauríem trobat més dades.

Com ja vam apuntar en un primer moment[15], gràcies al talonari-registre podem estimar que el MCLV arribà a acollir un total aproximat de 320 peces[16], una quantitat sens dubte gens negligible. La majoria dels ingressos tingueren lloc en el context fundacional: del total absolut de 40 dipòsits consignats, la meitat es feren efectius en els primers mesos de 1880. A inicis del mes d'abril de 1880 la totalitat dels aproximadament 170 objectes que constaven al quadernet de registre provisional (1.2), amb algun altre afegit puntual, ja havia estat reflectida al talonari-registre definitiu. Després d'aquesta efervescència inicial, es pot observar com el ritme d'ingressos es va alentir de manera important. Així, les altres vint entrades s'escalonen de manera irregular en els anys següents: tres dipòsits oberts durant el segon semestre de 1880 (21-23); sis, el 1881 (24-29); quatre, el 1882 (30-34; 30 i 31 són la duplicació d'un sol dipòsit); també quatre, el 1883 (35-38), cap el 1884 ni el 1885, i dos, el 1886 (39-40).

Aquest ritme, tanmateix, només és il·lustratiu a efectes de considerar l'obertura dels nous talons; no té gaire sentit comptar el nombre de peces ingressades en cadascun d'ells per avaluar el flux d'ingressos atès que, tal com ja havíem identificat, en alguns talons s'hi anaren afegint peces en una o més ocasions, sense indicar mai la data de les noves aportacions. És una pràctica vàlida potser per a la simple certificació del dipòsit, principal interès del secretari, però resulta insuficient per acreditar la data d'ingrés de les peces; cal suposar que aquest tipus d'informacions hauria figurat a l'hipotètic catàleg previst a la normativa del MCLV (1.1, 4.1). Malauradament, les traces escadusseres d'aquestes addicions (canvis en la cal·ligrafia i en la coloració de la tinta, a vegades subtils i dubtosos) no poden orientar per elles mateixes cap criteri cronològic absolut. Però, per sort, en el cas dels dos talonaris oberts per Joaquim d'Abadal (1880 i 1881) disposem d'altres informacions addicionals que permeten situar amb prou precisió la data d'algun d'aquests ingressos posteriors i que anirem desplegant puntualment a l'hora d'identificar les peces afectades. Els dos documents que comentarem d'aquí a poc (1.5) són un exemple d'aquestes precioses informacions laterals que hem pogut localitzar.

A més dels ingressos, el talonari-registre ens informa també de les sortides o baixes de peces, que se solen manifestar gràcies al retorn dels talons o a notes i inscripcions aclaridores. La més important afectà precisament el nombrós dipòsit primigeni d'Antoni de Ferrer (apèndix 4.4, núm. 1). Aquest dipòsit perdé primerament cinquanta-sis peces, que apareixen novament inscrites al talonari del Museu a nom del seu vell col·lega Jacint de Macià el 24 de març de 1883 (apèndix 4.4, núm. 35). Les obres restants del dipòsit van ser finalment retirades per De Ferrer el 27 de novembre de 1884 i, a diferència de les altres, no foren reinscrites. Desconeixem si aquest moviment tingué raons econòmiques[17] o bé si reflecteix alguna mena d'acord inicial per part dels dos protagonistes, que posteriorment hauria estat alterat o reformulat. En tot cas, el canvi de mans a favor de De Macià i del MCLV probablement va evitar la dispersió o entrada en el mercat de l'art d'almenys una part substancial del dipòsit. Comparades amb aquesta baixa tan important per quantitat i qualitat, es pot dir que les altres peces retirades foren en general menys significatives[18].

En sentit contrari, podem observar que alguns talons ni s'arribaren a arrencar. Pot ser que els respectius dipositaris reflectissin així alguna mena de renúncia a acreditar la propietat de les peces (és a dir, la seva donació, a la pràctica), tot i que costa pensar en uns regals tan evidents i alhora tan poc formalitzats. Sembla més probable que el fet sigui fruit del clima de relació franca i quotidiana entre dipositaris i responsables del MCLV, al qual cal sumar la certa desídia en la gestió per part d'uns i d'altres que ja hem notat en altres indrets. En aquest sentit, precisament, també es pot veure que els darrers talons els signà només el secretari, ja que hi manca la rúbrica del president, potser com a nou senyal d'un relaxament en les pràctiques de la institució després dels primers anys d'efervescència, en concomitància amb la menor freqüència i entitat dels dipòsits.

1.5. Correspondència de Joaquim d'Abadal amb Mn. Joan Ricart, rector de Gombren (apèndix 4.5)

L'hisendat i advocat Joaquim d'Abadal, soci de l'entitat i membre de la Comissió del Museu, va ser un dels seus primers contribuïdors, amb un cert cabal de peces aportades ja en el context fundacional de l'empresa. Aquell dipòsit inicial, més aviat magre, va ser progressivament ampliat amb noves aportacions, algunes de ben destacades, fetes a voltes a títol individual i d'altres en forma d'adquisició col·lectiva, secundat per altres membres de la Comissió (Jaume Collell, Francesc de Febrer), o bé acompanyat de socis que, sense formar-ne part directament, col·laboraven de forma activa en la iniciativa (Antoni d'Espona i Agustí Potellas). Les memòries anuals de l'entitat posen en relleu el paper destacat del consoci D'Abadal en el creixement del Museu i fan esment a les excursions i gestions empreses amb aquella finalitat[19].

Les dues cartes que hom pot trobar a l'apèndix van ser escrites pel llavors rector de Sant

Pere de Gombren, Joan Ricart[20], i van ser adreçades a l'hisendat vigatà en resposta a les que aquest li havia fet arribar prèviament interessant-se per l'adquisició d'algunes peces conservades en l'àmbit parroquial de la seva gestió[21]. Concretament aquestes dues cartes, de 15 de desembre de 1881 i de 30 d'agost de 1882, permeten conèixer la forma d'adquisició de dues peces importantíssimes, avui conservades al MEV, el frontal d'altar de Sant Martí de Puigbò, i els laterals d'altar de Mogrony, a més possiblement d'altres objectes, com es glossarà als apartats corresponents.

2. Les peces més rellevants del MCLV i les col·leccions del MEV

2.1. Limitacions, criteris i metodologia

El coneixement del llibre-registre del MCLV ja dugué, la tardor de 2010, a identificar preliminarment una dotzena d'objectes presents a l'actual MEV. Ara, l'estudi detallat d'aquesta font i dels altres documents ens ha conduït a la identificació d'unes setanta peces diferentment documentades. Gairebé una trentena podem assegurar que són conservades avui al MEV (2.2.1-2.2.18). La resta són peces de les quals, malgrat tenir-ne intuïcions o indicis relativament fiables que val la pena deixar per escrit, no en podem assegurar al cent per cent la identificació (2.3). D'altres objectes, bo i havent figurat al primer catàleg del MEV, avui en són absents (2.4)[22].

La setantena d'objectes és una xifra que pot semblar poca cosa comparada amb el total aproximat de 320 objectes que consten al talonari del MCLV. Tanmateix, la simple ullada a aquesta font ja revela que una gran proporció d'ells no ofereix cap garantia d'identificació. Això és a causa de la descripció, normalment massa imprecisa i sumària (ex. «*varios objetos prehistóricos*», «*una colección de fósiles y piedras*», «*un capitel*»[23]), però també per la condició indiferenciada o seriada de moltes peces («*un bote pequeño de boticario, dos idem de mayor tamaño*», «*cuatro azulejos*»), així com pel caràcter anecdòtic de no poques d'elles («*unas sandalias*», «*una tabaquera de piedra ágata*»).

Això fa que la identificació de moltes d'aquestes peces sigui molt aventurada, gairebé impossible i, en ocasions, fins i tot poc interessant. Òbviament, aquesta realitat perjudica particularment molts objectes pertanyents al fons arqueològic, els quals, també a causa de la metodologia d'excavació i d'estudi de l'època, pateixen en tot cas una implacable manca d'informacions referents al seu context arqueològic original[24]. També afecta objectes d'art sumptuari o decoratiu de les cronologies més recents (que en el catàleg del MEV ja es veieren proporcionalment reduïts als més assenyalats des del punt de vista de l'interès científic) i a altres col·leccions com la ceràmica o les armes, de tall i de foc. Malgrat les limitacions expressades, no hem renunciat a identificar peces d'aquesta mena quan ha estat possible fer-ho amb mínimes garanties.

De totes maneres, sense menysprear de cap manera aquestes col·leccions, resulta evident que les peces situables dins l'àmbit de les tradicionalment anomenades «arts majors» (en aquest cas pintura i escultura, a les quals hi podem afegir l'orfebreria i els tapissos amb iconografia) són més singulars i individualitzables, i per això ofereixen més possibilitats d'identificació. Alhora, són probablement les que resulten més interessants des del punt de vista de la formació de les col·leccions, atès que en diverses ocasions se'n pot identificar la procedència i contextualització originals. Possibilitat i interès, doncs, han estat els criteris fonamentals de la selecció que presentem. Tanmateix, cal no oblidar que un dels objectius principals del present treball és el d'oferir en apèndix la transcripció íntegra del llibre-registre del MCLV. Això posa a l'abast dels interessats la totalitat de les descripcions i pot facilitar, si n'hi ha l'ocasió i la possibilitat en el futur, la identificació més acurada o la detecció d'altres peces del fons actual del MEV.

La identificació no sempre ha estat evident, i per això, com s'ha dit, hem separat visiblement els diferents graus de certesa amb què la proposem. Aquests nivells de certesa tenen a veure amb la metodologia que hem utilitzat a l'hora de proposar aquestes identifications. Un bon punt de referència per detectar peces que passaren al MEV ha estat el número de registre que se'ls donà en ingressar-hi. D'una banda, com a criteri ferm en termes generals, sabem que totes les peces procedents del MCLV que van rebre número de registre en el moment d'entrar al MEV[25] n'han de tenir un inferior a 1.280. El mateix responsable dels primers registres al MEV, Antoni d'Espona, deixà per escrit la justificació d'aquest criteri. D'Espona, que havia començat el treball de registre en els primers moments del MEV, ja tenia preparada el 1889 una primera versió de catàleg que es proposava donar a la impremta; però els ingressos incessants aconsellaren de posposar-ne la publicació a fi de completar-lo. El 1891, en el moment de la inauguració del MEV, el catàleg ja havia arribat a les 1.280 peces, però els ingressos encara incessants —com el dels quantiosos béns cedits pel Capítol catedralici just abans de l'obertura del Museu— obligaren a abandonar definitivament la idea de la publicació immediata, tot esperant poder plantejar amb més calma la confecció d'un document definitiu. Això no arribà fins a l'any 1893, en què es publicà el primer fascicle del catàleg elaborat juntament amb J. Serra, P. Bofill i J. Gudiol, i en el qual ja es contenien 3.000 objectes, que tanmateix no eren tampoc tots els que hi havia al MEV en aquell moment[26].

D'altra banda, observem que la majoria de peces de pintura i escultura procedents del MCLV reberen un número força baix, generalment per sota de la centúria i en sèries més o menys correlatives, fet que induiria a imaginar un dipòsit primerenc i una agrupació física de les peces del MCLV a les sales del palau episcopal d'ençà de l'estiu de 1888. Però aquest índex resulta molt menys fiable precisament perquè, pel que sembla, en aquest primer moment la numeració es donà en part per criteris tipològics, o més aviat d'agrupació física de les peces. Per exemple, el conjunt de tres petits objectes procedents de l'altar de Sant Pere de Mognony, havent entrat al MCLV inequívocament

el 1881 i havent anat a parar al MEV en els primers dies de la seva vida, ostenten tanmateix números prou elevats i discontinus (MEV 325, 491 i 890). De tal manera que el número de registre del MEV és una dada interessant però que, més enllà de poder estimar la barrera segura de MEV 1.280, cal utilitzar amb prudència. En la majoria de casos, doncs, no n'hi ha prou amb cercar la peça amb número de MEV més baix per resoldre els dubtes; pot ser, per exemple, que n'hi hagi dues de semblants amb registre inferior a MEV 1.280. Són aquesta mena de problemes els que afecten la majoria de peces d'identificació dubtosa del nostre recull (2.3).

Per afinar determinades incerteses, en canvi, en moltes ocasions ha estat d'utilitat també atestar la presència d'una determinada peça en la documentació de les exposicions de 1868 a Vic o de 1888 a Barcelona, que compten amb descripcions molt més detallades que les del talonari-registre. Allí on això ha estat possible i d'utilitat, se n'ha inclòs la referència.

En els paràgrafs que segueixen, les peces se situen segons el seu ordre d'aparició en la font bàsica, el talonari-registre del MCLV, tot desglossant-les de l'entrada corresponent i adaptant la cita del text a la comprensió de l'entitat de la peça. Aquest ordre normalment testimonia la seqüència d'arribada a l'esmentat museu; però, com ja s'ha comentat més amunt, a vegades els canvis en la cal·ligrafia o en la tinta dins dels talons del llibre-registre fan evident que es tracta d'addicions de noves peces a un taló obert anteriorment. Hem tingut també en compte aquests indicis a l'hora de situar amb més o menys precisió la data d'ingrés de les peces al MCLV. També hem indicat si la peça ja figurava al registre provisional d'inicis de 1880.

2.2. Obres identificades

2.2.1. *Una arca de novia con pinturas y dorados*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880). Reinscrit per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

MEV 88. Taller de Perot Gascó, *caixa de núvia amb santa Anna, la Verge i el Nen i sant Onofre*. Segon quart del segle XVI.

Aquesta fabulosa caixa de núvia, una de les més destacades del que es conserva de la producció catalana de l'època, obra a més d'un taller d'artífexs ben documentat a Osona, segurament ja havia participat a l'exposició de 1868 amb el número 455[27]. A banda de distingir-se per la seva decoració, particularment la pictòrica, la seva identificació és clara atès que és l'única caixa d'aquestes característiques amb MEV inferior a 1.280. Constitueix la primera inscripció al MCLV, ja present en l'esbós de registre provisional, i és una bona mostra de la qualitat de les peces que integraven el nodrit dipòsit d'Antoni de Ferrer i de Corriol, fill d'una família benestant vigatana que durant uns anys (1865-

1872) havia acollit a la seva antiga residència el mateix Cercle Literari de Vic[28]. Dedicat també a la pintura, De Ferrer fou coorganitzador de l'exposició retrospectiva de 1868 al costat dels germans Jacint i Lluçia de Macià, de Marià Campà i d'un jove i prometedor Jaume Collell[29], i contribuï de manera notable, amb peces com aquesta, als primers passos del MCLV, tot i que posteriorment alienà o retirà la totalitat del seu dipòsit.

2.2.2. *Una tabla gòtica representando Sta. Magdalena. Otra idem representando el tránsito de la misma santa*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880 (consten al registre provisional, novembre 1879-gener 1880). La segona reinscrita per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

MEV 14 i 18. Mestre de Fonollosa, *taula central i taula lateral del retaule de Santa Magdalena de Conangle*. Primera meitat del segle xv.

Aquestes dues peces ja havien format part de l'exposició vigatana de 1868 amb els números 195 i 201 respectivament. Per sort, el catàleg d'aquest esdeveniment va més enllà de la laconica descripció del registre del Cercle i permet assegurar el vincle entre les taules i la seva procedència[30]. Cal recordar que Antoni de Ferrer, el dipositari, havia estat un dels organitzadors de la mostra de 1868, la qual cosa ajuda a explicar la presència de les peces en un i altre registre. Si la caixa anteriorment citada —al capdavant un moble domèstic— podia més fàcilment pertànyer al patrimoni familiar, l'origen recòndit d'aquestes dues taules podria fer pensar en excursions empreses pel jove De Ferrer a la recerca d'obres d'art pels entorns de 1868, tot i que d'això no en tenim cap notícia. Un cop ingressades al MCLV les dues taules seguiren periples lleugerament diferents. MEV 18 (ascensió de santa Magdalena), juntament amb d'altres obres, fou ratllada del dipòsit de De Ferrer i reinscrita en un taló obert el 24 de març de 1883 a nom de Jacint de Macià, de manera que la taula ja no devia sortir més del Museu del Cercle si no per anar al palau episcopal l'estiu de 1888. MEV 14 (la taula central), en canvi, romangué en propietat de De Ferrer, qui la retirà el 27 de novembre de 1884 juntament amb les obres que encara posseïa. Totes dues, tanmateix, es troben avui al MEV: afortunadament, per viaranys que desconeixem en els seus detalls, la taula MEV 14 torna a aparèixer al catàleg del MEV de 1893, de manera que es pot deduir que hi ingressà immediatament en el context fundacional, o bé fins i tot que no arribà tampoc a sortir del MCLV.

2.2.3. *Dos frontones de altar góticos representando el 1º hechos de la vida de Sta Magdalena (...) El cuadro en tabla de Sª Madalena es el que fue de la capilla de Parella en S. Juan*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880. Reinscrit per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

MEV 47. Bernat Martorell, *retaule de santa Maria Magdalena de Perella*. Entre 1437 i 1452.

Una de les més rellevants peces del MCLV —i després del MEV— arribà amb el segon dipòsit d'Antoni de Ferrer, formalitzat segurament entre la confecció del registre provisional i la del talonari definitiu. La taula havia arribat a mans del pintor segura-

ment de la mateixa manera que les taules MEV 14 i 18, perquè també havia participat a l'exposició de 1868, la fitxa de la qual (núm. 203), com de costum, és sensiblement més prolixa que la del llibre-registre del MCLV[31]. Com MEV 18, formà part del grup que aquest alienà en favor de Jacint de Macià, afortunadament reinscrit el 24 de març de 1883. Acabà essent una de les contribucions de la diòcesi vigatana inscrites al catàleg de l'exposició universal de Barcelona de 1888[32] i per tant ingressà al MEV a inicis de 1889. La delicadesa de la taula i el refinat treball del taller de Martorell sembla que impediren als estudiosos de considerar-la, d'antuvi, obra catalana. Així, el redactor del catàleg de la universal de 1888 afirmava d'ella que «*por su belleza y misticismo de las imágenes, recuerda á Fra Angélico*», mentre que al catàleg del MEV de 1893 s'anotà que «*se supone de origen extranjero, probablemente italiano, y acaso florentino*».

2.2.4. *Una tabla gòtica representando San Pedro*

Dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, 13 de febrer de 1880.

MEV 50. *Taula central del retaule de Sant Pere de Torelló*. Primera meitat del segle xv.

Tot i el laconisme habitual en la nostra font, és ben possible que es tracti de la taula que ja havia estat exposada el 1868 amb el número 187[33], car la peça —l'única taula gòtica independent dedicada a sant Pere present al registre del MCLV i que no en fou retirada—[34] consta de nou al precatàleg del MEV i això vol dir probablement que hi havia ingressat l'estiu de 1888, ja que la peça no havia viatjat a Barcelona. Com succeí en altres ocasions, els catalogadors del MEV descartaren d'antuvi la filiació catalana d'aquesta obra per trobar-la de massa qualitat i riquesa decorativa, «*acusando en conjunto así la forma de la vestimenta como su colorido, la procedencia alemana*»[35].

2.2.5. *Una estatua grande de la Virgen en alabastro*

Dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, 13 de febrer de 1880.

MEV 63. *Marededéu amb el Nen*. Vers 1350.

Un simple adjectiu ens serveix per identificar aquesta formosa peça amb la qual prengué part a l'exposició de 1868 amb el número 261; allí, a banda de descriure-la més prolixament[36], se n'indica una alçada efectivament gran, *de seis pies de altura*. Tot plegat es correspon perfectament amb una de les dues úniques marededéus d'alabastre que figuren al precatàleg del MEV amb el número 63. De fet aquesta peça, amb els seus 133 cm d'alçada, és l'única amb unes dimensions prou properes a sis peus (això sí, ponderats a ull)[37]. No en coneixem la procedència, però el pas per la retrospectiva de 1868, pel MCLV i l'ingrés al MEV abans de 1891, tot de la mà d'Antoni d'Espona, constitueix un recorregut relativament estandarditzat per a moltes peces provinents del fons que estudiem.

2.2.6. Otra [safata] bizantina cincelada con esmaltes

Afegit al dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

MEV 186. *Bacina amb esmalts*. Segona meitat del segle XIII.

La singularitat assenyalada d'aquesta peça és el que permet identificar-la en tot el seu recorregut, al contrari del que succeeix amb l'entrada immediatament precedent en el mateix taló, una «*azafate metálica con dibujos repujados*» que pot correspondre a qualsevol dels plats petitoris de llautó consignats al MEV amb un número inferior a 1.280. Aquesta bacina esmaltada, producció llemosina, ja es trobava individualitzada dins un context semblant a l'exposició de 1868, on ostentà el núm. 636[38], i meresqué fitxa amb descripció molt detallada al catàleg de l'exposició internacional de 1888 (núm. 2990). Ingressà, per tant, al MEV a inicis de 1889.

2.2.7. Una estátua de piedra representando Sta. Magdalena

Afegit al primer dipòsit de Joaquim d'Abadal i Calderó, núm. 3, entre el 13 de febrer de 1880 i el 20 de novembre de 1881.

MEV 166. *Santa Maria Magdalena*. Segona meitat del segle XIV.

Dues imatges de pedra de la Magdalena foren registrades al catàleg de 1893. MEV 1309, en pedra de Folgueroles, era propietat del Capítol, ja havia participat a l'exposició de 1868 i ingressà al MEV el dia abans de la seva inauguració. MEV 166, en canvi, ja fou inclosa al precatàleg d'Antoni d'Espona, segurament en arribar a principis d'any de l'exposició internacional de Barcelona[39], on havia anat a parar juntament amb les altres obres del MCLV. A Barcelona fou l'única escultura vigatana de la santa, fet que facilita la seva identificació entre les peces que el Cercle hi aportà i, consegüentment, dins el conjunt ofert per Joaquim d'Abadal. Després d'una primera contribució més aviat magra (un casc de ferro i una col·lecció de fòssils a tombants de 1879-1880), l'ingrés d'aquesta peça és testimoni de com D'Abadal anà incrementant les seves contribucions al MCLV fins a involucrar-se en importants adquisicions col·lectives. Sabem que a l'església de Mogrony hi havia un altar secundari dedicat a santa Maria Magdalena[40] i, encara que això no serveixi per assegurar la procedència de la peça, es pot tenir en compte la intensa activitat recopiladora que D'Abadal dugué a terme en aquesta àrea geogràfica, acreditada per la seva correspondència amb el rector (apèndix 4.5) i que anirem comentant més endavant.

2.2.8. Una tabla gótica con efigies al parecer de S. Pablo, y S. Sebastián

Dipòsit de Francesc X. de Febrer, núm. 5, 13 de febrer de 1880.

MEV 17. Mestre de Gualba, *sant Pau i sant Sebastià*. Primer quart del segle XVI.

La descripció de la taula, amb la combinació d'aquests dos sants, no deixa lloc a dubtes. La peça, un fragment de bancal de retaule adscriuible a les produccions modestes

de l'ambient tardogòtic català, fou per tant cedida al MCLV i més tard al MEV per Francesc X. de Febrer, sense que puguem per ara aportar més dades sobre la seva procedència original.

2.2.9. *Un S. Pedro esculpido en piedra*

Dipòsit d'Agustí Potellas, núm. 6, 13 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880). MEV 87. *Sant Pere*. Segona meitat del segle XIV.

Els criteris per a la identificació d'aquesta peça són similars als que condueixen a identificar la de la Magdalena MEV 166. De les dues imatges de pedra de sant Pere que havien figurat a l'exposició de 1868, amb els núms. 269 i 275, la primera (amb tonsura i filactèria) és inequívocament MEV 1308, propietat del Capítol, que no passà pel MCLV i que en canvi ingressà al MEV en els instants previs a la inauguració de 1891. La segona, en canvi, degué ser probablement la que va aportar Agustí Potellas al MCLV. Això explicaria eficientment per què va ser l'única imatge vigatana de sant Pere que participà a l'exposició barcelonina de 1888[41] i que, per tant, ingressà al MEV en l'època de redacció del precatàleg, tal com assenyala el seu baix número de registre (MEV 87). A banda del més tardà dipòsit del frontal de Puigbò i probablement de la majestat d'Aranyonet, fet d'acord amb Joaquim d'Abadal, aquest sant Pere de 43 cm d'alçada és la peça més notable que aportà el pintor Potellas a l'inici de l'aventura del MCLV. Vist el seu interès remarcable en relació amb les altres aportacions del dipòsit núm. 6 i sabudes les relacions del pintor amb el rector de Gombren, a qui durant la dècada de 1880 auxilià en determinades reformes en temples del seu àmbit d'actuació, no es pot descartar —però tampoc assegurar— que la peça no procedís d'aquesta parròquia de l'alt Ripollès[42].

2.2.10. *Un cuadro en tabla pintado al encauste dividido en cinco compartimientos representando en el medallon central la Virgen, en los dos superiores los Reyes Magos y la entrada de Jesu-Cristo en Jerusalem, y en las dos inferiores seis Profetas del antiguo Testamento*

Dipòsit de Jaume Collell, Antoni d'Espona, Joaquim d'Abadal i Francesc de Febrer, núm. 21, 15 de juliol de 1880. MEV 7. *Frontal d'altar de Sant Vicenç d'Espinelves*. Vers 1187.

La detallada descripció fa evident que es tracta del frontal dedicat a la Mare de Déu i a l'encarnació de Crist, que hom data dels entorns de 1187 en relació amb les notícies sobre l'existència d'un altar secundari dedicat a santa Maria dins la parroquial d'Espinelves. Fou adquirit conjuntament pels membres de la Comissió del MCLV juntament amb Antoni d'Espona amb la perspectiva d'augmentar la col·lecció, en el marc del que fou una primitiva i visionària política d'adquisicions. Desconeixem els detalls del procés, però podem suposar que en ocasió d'una visita a l'indret hom localitzà la taula, probablement en desús, en un estat compromès de conservació, i que es contactà amb el rector per tal d'adquirir-la, tal com veiem que succeeix en el cas de peces procedents de la zona de Gombren. Aparentment la Comissió propicià accions immediates de res-

tauració[43], l'abast de les quals desconeixem. La peça, ja anomenada en l'àlbum de motius artístics editat a Barcelona el 1882, participà a l'exposició universal de 1888[44] i per tant ingressà al naixent MEV a principis de 1889.

2.2.II. *Tres tapices siglo XVII. Uno entero, en cuyo medallón central se representa Hércules matando a la hidra, otro mutilado representando en el medallón central Sansón y Dalila y un fragmento de otro en el que se ve Hércules matando el leon*

Dipòsit de Jaume Collell, Antoni d'Espona, Joaquim d'Abadal i Francesc de Febre, núm. 25, 5 de març de 1881.

MEV 56. *Tapís d'Hèrcules i la hidra de Lerna* (probablement amb MEV 59, *Tapís d'Hèrcules i Deianira*, i MEV 58, *Tapís d'Hèrcules i el lleó de Nemea*, ambdós desapareguts). Segle XVI.

Els membres de la Comissió del MCLV, de nou amb l'ajut d'Antoni d'Espona, adquiren col·lectivament un grup de tres tapissos poc més d'un any després d'obrir el MCLV. L'estiu de 1888 degueren anar a parar al MEV i amb tota probabilitat van decorar la cèlebre 'sala de tapissos' on el 1900 s'instal·là solemnement el retrat del bisbe Morgades[45]. No ofereix cap problema la identificació de MEV 56, complet i exposat avui al MEV. Tampoc la del fragment MEV 58, avui absent del Museu; és possible, però no pas segur, que es tractés del «trozo de tapiz flamenco de asunto mitológico» que participà a l'exposició de 1868 amb el número 224. Pel que fa al tapís restant, la identificació resulta problemàtica. Un tapís representant la mort de Samsó, amb una dona —probablement Dalila— en primer terme, formant una escena que ocupa tota la superfície de la peça llevat de les sanefes perimetrals, es conserva al MEV precisament amb el número 57. En canvi, un tapís amb Hèrcules i Deianira dins d'un medalló consta al catàleg de 1889-1893 amb la cota MEV 59, i ja havia participat a l'exposició de 1868 amb el número 220. Avui no és al MEV. La definició del llibre-registre del MCLV és, doncs, confusa: si cerquem la identificació de la parella podria ser MEV 57, però si ens fíem de la descripció d'un medalló central es tractaria de MEV 59, cosa que ens sembla més probable[46]. Resulta temptador, seguint el fil de les descripcions de 1889-1893, suposar l'adquisició d'un conjunt de tres tapissos (MEV 56, 58 i 59) dedicats al cicle d'Hèrcules amb importants similituds formals i compositives (fons de motius grotescos, medalló central amb contingut iconogràfic), que permeten suposar per al conjunt les característiques de MEV 56 i per tant també la fabricació als tallers d'Oudenaarde, un dels més prestigiosos centres tapissers flamencs al segle XVI. No coneixem amb seguretat la procedència ni les circumstàncies d'adquisició dels tapissos, tot i que es pot suposar que havien decorat una residència vigatana o osonenca de certa volada[47].

2.2.I2. *Dos tablas bizantinas representando á S. Pedro y S. Pablo*

Afegit al segon dipòsit de Joaquim d'Abadal i Calderó, núm. 27, amb posterioritat al 20 de novembre de 1881 [1883].

MEV 1 i 2. *Laterals de l'altar de Sant Pere de Mogrony*. Inicis del segle XIV.

Es tracta sens dubte dels dos laterals d'altar MEV 1 (sant Pau) i 2 (sant Pere), procedents

novament de Mogrony, d'inicis del segle XIV i tradicionalment vinculats a l'entorn del Mestre de Soriguerola. Totes dues taules ingressaren al MCLV igualment de la mà de Joaquim d'Abadal, jurista i hisendat vigatà amb propietats i vincles familiars a l'àrea d'origen de les peces, l'alt Ripollès. Malgrat que consten al taló obert el 20 de novembre de 1881, és clar per la cal·ligrafia i pel color de la tinta que la inscripció d'aquestes dues taules hi fou afegida posteriorment. De fet sabem que D'Abadal en negociava l'adquisició amb Mn. Joan Ricart, rector de Gombren, el mes d'agost de 1882 (apèndix 4.5.b), tot i que l'ingrés degué fer-se efectiu l'any següent, ja que quedà consignat a la memòria del Cercle de l'any 1883. Les taules havien quedat en desús a causa de la renovació més o menys recent del mobiliari litúrgic del temple i el rector les alienà en el context de les obres que ell mateix promovia a Sant Pere, en les quals intervenia també el pintor vigatà i soci del cercle Agustí Potellas, i que foren beneïdes el mateix 1883 pel bisbe Morgades[48]. Aparentment, la tradició popular havia vist en la imatge de sant Pau (amb l'espasa, el mantell vermell i el fons espurnejant) un retrat del llegendari comte Arnau enmig dels turments infernals, que terroritzava els infants[49]. Absents de l'Exposició Universal de Barcelona, els dos laterals degueren passar al palau episcopal el mateix estiu de 1888 per integrar-se a l'embrionari MEV, on tingueren el privilegi de rebre els dos primers números de registre.

2.2.13. *Un salomón de hierro*

Afegit al segon dipòsit de Joaquim d'Abadal i Calderó, núm. 27, amb posterioritat al 20 de novembre de 1881 [1883]. MEV 165. *Corona de llum de Mogrony*. A l'entorn de 1300.

Una referència tan succinta faria impossible la identificació si no fos que al número de registre baix se li suma la notícia que MEV 165 procedeix de Mogrony. En realitat, a la carta en què Mn. Joan Ricart emparaulava amb Joaquim d'Abadal la tramesa dels dos laterals d'altar acabats d'esmentar es feia també referència a la concessió del *salomón de hierro de Mongrony* en idèntiques circumstàncies (apèndix 4.5.b)[50].

2.2.14. *Una redomita rota e incompleta. Una lápida con inscripciones. Un fragmento de una botellita de vidrio*

Dipòsit de Joaquim d'Abadal i Jaume Collell, núm. 28, 25 de novembre de 1881.

MEV 491, 325 i 890. *Lipsanoteca, tapa de reconditori i fragment d'ampolleta* procedents de Sant Pere de Mogrony. Segle XI.

A principis o a mig mes de novembre de 1881, Joaquim d'Abadal, Jaume Collell i el fotògraf Adolf Mas realitzaren una excursió pels volts de Gombren que abastà algunes localitats d'aquesta àrea a cavall de les zones altes del Ripollès i del Berguedà, prop de la qual D'Abadal tenia propietats i vincles familiars. A la nota que *La Veu del Montserrat* dedicà a glossar l'expedició s'esmenten els plans de reforma que promovia el rector de Gombren Mn. Joan Ricart, que consistiren en la refacció de les escales que uneixen l'antiga

parroquial i el santuari i també en la construcció d'un nou altar de la Mare de Déu dins l'església de Sant Pere[51]. És sens dubte un context idoni per explicar l'ingrés al MCLV d'aquestes tres peces el 25 de novembre del mateix any, tot just uns dies després de l'excursió i de mans de dos dels seus protagonistes. La identificació esdevé inequívoca gràcies al precatàleg del MEV, on es descriuen tots tres objectes tot indicant que provenen de Mogrony i que els fragments de recipients MEV 491 i 890 havien estat trobats sota la lloseta amb inscripcions MEV 325. L'antiguitat de les peces induïx a creure que procedien de l'altar major de Sant Pere de Mogrony, que és el que es documenta en dates més reculades. Allí mateix, Collell, D'Abadal i Mas degueren contemplar els laterals d'altar que pocs anys més tard també ingressarien al MCLV (avui MEV 1 i 2) (2.2.12).

2.2.15. *Un cuadro en tabla pintado al encauste dividido en cinco compartimientos representando el medallon central la imagen de Jesus, y los restantes, hechos referentes a la vida de S. Martin*

Dipòsit proindivís de Joaquim d'Abadal i Agustí Potellas, núms. 30 i 31, 30 de gener de 1882.

MEV 9. *Frontal d'altar de Sant Martí de Puigbò*. Primer quart del segle XII.

La peça, procedent de l'església de Puigbò, una petita sufragània de la parròquia de Gombren, fou segurament localitzada -segurament ja fora del seu context original- en el decurs de l'excursió que Joaquim d'Abadal realitzà per aquella zona juntament amb Jaume Collell i Adolf Mas el mes de novembre de 1881. A mitjan desembre del mateix any, D'Abadal volgué negociar la seva adquisició amb el rector Mn. Joan Ricart, qui l'havia però emparaulat amb el pintor Agustí Potellas, al seu torn membre del Cercle, el qual col·laborava amb el rector en les reformes de l'església de Sant Pere (apèndix 4.5.a)[52]. D'Abadal i Potellas es posaren d'acord per adquirir conjuntament el frontal i dipositar-lo al Museu, el gener de 1882[53]. Francesc X. de Febre, secretari de la Comissió del MCLV i per tant redactor de la memòria d'aquell any, fou el primer en situar-lo, intuïtivament, en temps de l'abat Oliba[54]. És possible que d'aquesta primera apreciació, sens dubte motivada per l'esquematisme i la contundència gràfica de l'obra, parteixi la datació del segle XI que assumí Josep Puiggarí en el catàleg de l'exposició universal de 1888, on la peça degué causar sensació[55]. La datació reculada esdevingué fins a cert punt tradicional. Els redactors del catàleg del MEV de 1893 (es pot pensar que fonamentalment Antoni d'Espona, qui ja havia llistat la peça abans de 1891) no s'estigueren d'endarrerir la forquilla fins als segles X-XI. Anys més tard, el 1923, Cook ja apuntà amb solidesa als inicis del segle XII[56], però el 1929 Josep Gudiol encara mantenia la fidelitat al parer dels homes del Cercle amb una datació dins la primera meitat del segle anterior[57].

2.2.16. *Un cuchillo de monte*

Dipòsit d'Antoni Font i Prim, núm. 32, 18 de març de 1882.

MEV 120. *Ganivet*. Segle XVIII.

És una peça relativament anecdòtica, però la seva identificació no deixa lloc a dubtes, car és l'única que apareix esmentada d'aquesta manera al precatòleg del MEV. Pel que fa als altres esments semblants (*una espada de gavilanes, una espada, una daga*, etc.) que es poden llegir en d'altres dipòsits, es podrien evocar peces enregistrades amb números semblants, com ara MEV 123, 124, 125 o 129, i amb els corresponents de la nombrosa panòplia present a l'exposició de 1868, tot i que no podem tenir la seguretat de com caldria relacionar estrictament els esments entre ells, i per això no gosem, ací, passar més enllà d'aquesta referència general.

2.2.17. *Una estàtua de la Virgen en alabastro*

Dipòsit de Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

MEV 450. *Marededéu amb el Nen*. Vers 1350.

Tot i la imprecisió a la qual el registre del MCLV ens té acostumats, tenint en compte que només dues imatges de la Mare de Déu en alabastre figuren al precatòleg del MEV, i que MEV 63 ha de correspondre al dipòsit d'Antoni d'Espona anteriorment comentat, per simple eliminació la imatge MEV 450 ha de correspondre al dipòsit de Jacint de Macià (1839-1895), qui a més de reinscriure moltes de les peces alienades per Antoni de Ferrer n'hi aportà de pròpies, com aquesta que comentem. No és clar que es pugui identificar amb la Marededéu assegurada amb el Nen sobre el genoll que amb el núm. 267 formà part de l'exposició de 1868, tot i que atès el protagonisme de De Macià en l'efemèride fóra lògic que la peça hi hagués participat.

2.2.18. *Cinco anforitas. Un pénate. Un lacrimatorio. Dos vasos uno de ellos con tapadera (...)* *Tres fragmentos cerámicos recogidos en el Partenón. (objetos todos procedentes de Grecia)*

Dipòsit de Josep Serra i Campdelacreu, núm. 38, 16 de juny de 1883.

MEV 285-296. *Objectes ceràmics procedents d'Atenes*. Segles VI-V aC.

Tal com hem comentat en el cas del viatge de noces de Joaquim d'Abadal, l'ingrés d'aquestes peces és fruit d'un viatge de Josep Serra i Campdelacreu per Roma però també per Grècia, encaminat entre altres coses a documentar-se de cara a la reconstrucció del temple romà de Vic, acabat de descobrir. Les peces que Serra aportà al MCLV foren celebrades, a més, per la premsa local i per les mateixes institucions receptores tant dels seus donatius com de la seva experiència[58]. Encara que les descripcions siguin tan simples com sempre i que el canvi de nomenclatura de les formes pugui induir a confusió, les dotze peces que es poden comptar en el taló obert per Serra corresponen exactament als dotze objectes que foren numerats correlativament amb els MEV 285-296. Entre ells, és fàcil de reconèixer el *pénate* o estatueta MEV 285 o els tres fragments ceràmics MEV 286, més importants sens dubte per l'indret de la troballa que no pas per ells mateixos, gairebé a tall d'il·lustres *souvenirs*. Tots ells degueren passar al naixent MEV amb els trasllats massius de l'estiu de 1888.

2.3. Obres d'identificació dubtosa

2.3.1. *Una cruz (de) madera labrada*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880).

Reinscrit per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

MEV 194 o 544. *Creus d'improperis*. Segle XVIII.

Totes dues creus, aparentment produccions montserratines del set-cents, una mica a la manera de les creus tallades característiques del mont Athos a Grècia, compleixen els dos requisits de correspondre a la succinta descripció i alhora de pertànyer al precatàleg del MEV. Possiblement caldria decantar-se per la primera, però no ho podem assegurar.

2.3.2. *Dos frontones de altar góticos representando (...) el 2º a Jesu Cristo en la Cruz con varias figuras*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880. Reinscrit per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

MEV 49. Mestre de Sixena, *cimera de retaule amb el Calvari i els profetes David i Isaïes*.

Segona meitat del segle XIV, o bé MEV 529, Joan Gascó (atribuït), *calvari*. Vers 1504.

Aquesta taula gòtica amb el Calvari continguda en l'anotació de De Ferrer és designada amb la imprecisió habitual. Tot i això, dels diversos calvaris gòtics avui conservats al Museu, el MEV 49, amb un grup molt nodrit de personatges al peu de la creu i, a més, amb les fioles que representen David i Isaïes, sembla respondre molt bé a la indicació de l'abundància de figures. La numeració baixa i gairebé correlativa amb la del retaule de Perella, aportat també per De Ferrer en un segon moment del seu dipòsit, només constitueix un índex col·lateral. Alhora, cal tenir present que aquesta peça ja havia participat amb el número 184 a l'exposició de 1868, on De Ferrer tingué destacat protagonisme. En el catàleg d'aquest esdeveniment, a més, s'indica clarament que la taula en qüestió procedia del retaule major de Balenyà. Conèixer la procedència de la taula ens permet estimar d'altres consideracions complementàries relatives als altres dos calvaris conservats des d'antic al MEV. Un, dels tallers gasconians, MEV 529, prové de les esglésies de Sant Francesc i del Remei de Vic, al revés de les altres peces similars identificades del fons de De Ferrer, recollides en medis rurals; però no es pot descartar amb total seguretat que es tracti del que s'anomena al talonari del MCLV. En canvi un altre, MEV 667, una bella obra de Jaume Cirera i Bernat Despuig, forma conjunt amb els altres compartiments conservats del retaule de Santa Maria de Cornet, juntament amb els quals degué ingressar, fet que aconsella amb més seguretat de separar-lo del dipòsit de De Ferrer.

2.3.3. *Una Virgen pintura gòtica en tabla*

Dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, 13 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880).

MEV 44, Joan Gascó, *santa Bàrbara*. 1516, o bé MEV 1.054, Mestre de Glorieta, *Taula*

central del retaule de la Mare de Déu de Glorieta. Segon quart del segle xv.

La senzillesa de la referència i la poca precisió imperant en l'ús de les categories estilístiques, especialment en les obres del gòtic tardà i del primer Renaixement, fan que almenys dues peces puguin respondre a aquest esment. Si l'esment d' *Una Virgen* designa una imatge de la Mare de Déu (hauríem desitjat que es precisés si amb el Nen o sense, però en qualsevol cas no pas una escena amb altres personatges com ara l'Anunciació o la Visitació, per exemple), podria tractar-se molt bé de MEV 1.054, l'única taula gòtica del precatàleg del MEV que mostra simplement *la Virgen con el Niño Jesús en brazos* (títol de 1893), i que amb l'esment encara més simple de *la Virgen* hauria pogut participar, amb el número 196, a l'exposició de 1868; tot i que la numeració podria denotar, sense total seguretat, un context d'aplec més tardans. El MEV no posseeix, en tot cas, taules gòtiques sòltes amb la Mare de Déu sense el Nen. En canvi, si la referència designa una santa verge sense més precisió (hauríem desitjat que s'hi afegís, almenys, *y mártir*), ens podríem decantar per la santa Bàrbara de Joan Gascó (MEV 44), que havia ostentat el núm. 204 a l'exposició de 1868 i que havia participat igualment a la universal de Barcelona el 1888 (núm. 2966), en el catàleg de la qual ja s'identificava, amb més cura, que es tractava d'una obra de «*transición del Gótico al Renacimiento*». En aquest darrer cas cal suposar que, al contrari del que succeeix en els dos catàlegs esmentats, el secretari de la Comissió del Museu hauria passat per alt l'esvelta i dissimulada torre que, a la dreta de la taula, li hauria permès d'identificar la santa. La seva numeració baixa pot escaure al primer grup de peces procedents del Cercle i de l'exposició barcelonina dipositats al palau. Com que no tenim cap altra referència, ens resulta difícil resoldre aquest dilema, tot i que MEV 44 sembla la més ferma candidata.

2.3.4. *Un tríptico gòtic*

Dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, 13 de febrer de 1880.

Probablement MEV 19, Joan Mates, *tríptic de la Mare de Déu amb santa Caterina, santa Eulàlia i l'Anunciació*, o bé MEV 569, Mestre del Rosselló, *Armari litúrgic amb el Calvari i escenes de la passió de Crist a les portes*. A l'entorn de 1400.

La referència del llibre-registre del MCLV és certament pobra. Tot i que no representa una certesa del tot absoluta, es pot considerar que només hi ha una pintura gòtica que al precatàleg del MEV sigui denominada simplement «*tríptico*»[59]: el bell retaule de Joan Mates, que consta com a procedent de la capella del Mas Serratosa (les Masies de Voltregà). Ara bé, MEV 567 hi és anomenat *armario tríptico*, i tot i que la seva forma de moble és evident, no es pot descartar del tot la seva candidatura. El Mas Serratosa no és gaire lluny de l'Espona de Saderra (Orís), lloc epònim del tronc familiar d'Antoni d'Espona i de Nuix, el dipositari de la peça, tot i que aquest argument no és determinant. En canvi, sembla parlar més decididament en favor de la identificació de MEV 19 el fet que aquesta peça fos absent de l'exposició de 1868 però present a la universal de Barcelona de

1888[60], la qual cosa representaria un criteri addicional important per interpretar que ingressà al MEV a principis de 1889 i que per tant pogué procedir del fons del MCLV.

2.3.5. *Una tabla gòtica representando Sta Magdalena estilo florentino*

Afegit al dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

MEV 43, Mestre d'Olot, *Compartiment de retaule amb santa Maria Magdalena i un donant*. Vers 1515-1525, o bé MEV 818, Joan Gascó, *Compartiment de retaule amb santa Maria Magdalena*. Primera meitat del segle xv.

La cal·ligrafia de la inscripció, de certes similituds amb la que omplí els darrers talons l'any 1886, revela una addició tardana, tot i que no en podem saber la data exacta més enllà de la que assenyala l'obertura del taló. Esgotada la identificació de les altres taules amb santa Magdalena contingudes al llibre-registre del MCLV (les del retaule de Conangle, MEV 14 i 18, i la del mas Parella, MEV 47), la referència només pot correspondre a una taula renaixentista; és probablement això el que el redactor del taló volia dir amb «*estilo florentino*», de manera no gaire congruent amb l'autor del precatòleg del MEV quan usa el mateix apel·latiu per a la taula de Bernat Martorell, MEV 47 (cf. 2.2.3). En tot cas, l'esmentat catàleg només permet evocar dues possibilitats, MEV 43 i MEV 818. La primera, procedent del santuari de la Mare de Déu de Joncadella (Bages), compta amb un petit marc arquitectònic adient a les referències clàssiques implícites en l'adjectiu citat, i a més compta amb un número de registre baix, escaient a una hipotètica agrupació física, als locals del palau, del conjunt de taules procedents del MCLV que no havien passat per l'exposició de Barcelona de 1888. MEV 818, però, sembla tenir un ressò de la possibilitat expressada anteriorment en relació a la santa Bàrbara MEV 44, procedent de Vic, tot i que llavors el que no lligaria és el contrast entre l'esment d'una *pintura gòtica* i la cita de l'*estilo florentino*.

2.3.6. *Otra [taula] gòtica de Jesu-Cristo en el Calvario*

Afegit al dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

MEV 62, Pere Serra (atribuït), *Calvari* (desaparegut). Segle xiv, o bé MEV 72, Joan i Perot Gascó, *Calvari del retaule de Pruiit*. 1521, o bé MEV 529, Joan Gascó, *Calvari de Sant Francesc de Vic*. Vers 1504.

Un calvari gòtic sembla una peça prou important per poder ser rastrejada, però la parquedat de l'esment representa, ací sí, una barrera difícil de salvar. És molt probable que aquesta peça es pugui identificar amb l'altre Calvari gòtic que prengué part a l'exposició de 1868, amb el número 205[61]. Més enllà d'això, només ens resta considerar la pista del número de registre, segons la qual encara diverses opcions són possibles: MEV 62 (desaparegut), MEV 529 (dels tallers gasconians, procedent de Sant Francesc de Vic, que ja hem esmentat com a possibilitat més amunt) o bé MEV 72 (del retaule de Pruiit). Dels tres, només el primer és pròpiament gòtic, però ja hem vist la lassitud amb què

s'emprava l'adjectiu en aquella època, la qual cosa ens impedeix de prendre partit de manera indubtable.

2.3.7. *Otra id [estàtua] de madera representando la Virgen*

Afegit al primer dipòsit de Joaquim d'Abadal i Calderó, núm. 3, entre el 13 de febrer de 1880 i el 20 de novembre de 1881.

Probablement MEV 85, *Marededéu de Sant Vicenç de Rus*. A l'entorn de 1200.

Hi ha al catàleg de 1893 moltes marededéus de fusta, fins i tot sis d'elles amb número de registre inferior a la centúria (MEV 74, 81 —perduda—, 82, 84, 85, 86). Una d'aquestes hauria de ser la que ingressà al MCLV de la mà de Joaquim d'Abadal i que després hauria pogut anar a parar al MEV. Sense tenir més criteris concloents, crida l'atenció que MEV 85 provingui de la petita església parroquial de Sant Vicenç de Rus, al terme de Castellar de n'Hug, esdevinguda sufragània de la parroquial de Castellar durant el set-cents. Cal recordar que la família d'Abadal mantenia propietats en aquesta localitat, i també que l'indret forma part de l'àrea que Joaquim d'Abadal visità juntament amb Jaume Collell i Adolf Mas el novembre de 1881. En suport —tot i que no com a demostració— d'aquesta hipòtesi, cal tenir present que la inscripció de la peça en el taló és posterior a la de la seva obertura, i que la lletra i el color de tinta dels afegitons és semblant a la que trobem a l'escriptura dels talons 21-28, datats tots ells de 1881, en darrer lloc els corresponents a l'ingrés de diversos fruits de l'esmentada excursió. A la memòria del Cercle de 1881, al costat del frontal de Puigbò (enregistrat formalment amb data 30 de gener de 1882) ja es fa esment d'una notable *imagen de la Virgen*[62].

2.3.8. *Un monetario con 110 piezas*

Dipòsit de Francesc X. de Febrer, núm. 5, 13 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880).

La remarcable col·lecció numismàtica del MEV (gairebé 5.700 peces) tingué el seu embrió en el monetari cedit al MCLV per Francesc Xavier de Febrer i Armenteres, secretari de la Comissió del Museu del Cercle, qui sens dubte pel fet d'ostentar aquest càrrec en féu signar la recepció al secretari segon, Joaquim d'Abadal. Durant els deu anys següents De Febrer s'encarregà d'incentivar i de rebre altres donatius del mateix tipus, amb l'auxili de Joaquim i Josep Salarich, d'Antoni d'Espona i d'altres, fins a augmentar considerablement el fons, tot i que no coneixem amb detall els ritmes del procés[63]. En tot cas, sabem que el 1893 el MEV comptava ja amb un conjunt de gairebé 3.700 monedes i pellofes: així, gràcies a la gestió de De Febrer, entre altres, el llegat inicial s'havia multiplicat aproximadament per trenta. Potser en part per la prematura desaparició de De Febrer —l'especialista reconegut en monedes— a inicis de 1890[64], però sens dubte també per la urgència de la publicació, la col·lecció numismàtica no figurà al catàleg de 1893 sinó mitjançant una escarida nota als advertiments finals. De resultes d'això, el

registre del fons numismàtic funcionà separadament durant les primeres etapes de la vida del MEV, fins que en èpoques més recents s'incloueren les monedes en la sèrie general. Per això, tot i saber del cert que la col·lecció de De Febrer constitueix el fonament primigeni del nostre fons numismàtic, avui ens és impossible de saber quines monedes havien format part d'aquest dipòsit inicial.

2.3.9. *Dos placas de plata con esmaltes*

Afegit al dipòsit de Francesc de Febrer, núm. 5, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

Probablement MEV 243 i 244, *Plaques esmaltades amb àngels músics procedents de la custòdia de la catedral de Vic*. 1413.

L'atribució no és segura de nou per la parquedat de la descripció inclosa al taló, però al precatàleg del MEV només hi ha aquestes dues belles plaques esmaltades que puguin correspondre-hi. Fa dubtar de l'atribució la constància de la procedència de les peces, la qual cosa també podria indicar una cessió primerenca per part del Capítol, tot i que sempre abans de 1891 si hem de creure la numeració.

2.3.10. *Dos petos*

Dipòsit de Josep Bach i Xicoy, núm. 20, 6 d'abril de 1880.

MEV 115, 502, 157 (desaparegut), *plastrons i espatllera*. Segles XVI-XVII.

De la petita panòpia dipositada per Josep Bach, que incloïa també dos sabres i un graduador de pólvora, es podria aventurar la identificació dels dos plastrons perquè són els únics elements d'aquesta mena que consten al precatàleg del MEV (i els únics que s'hi conserven, de fet, avui). No és difícil que un d'ells inclogués també l'espatllera, sense que el secretari del MCLV es molestés a advertir-ho. Tanmateix, hi havia més peces d'aquesta mena presents a Vic en aquells temps, com ara els dos *espaldares* i un *peto* (un conjunt no del tot coincident amb el nostre) que el 1868 havien format part de l'exposició retrospectiva amb els núms. 485, 489 i 493. Pel que fa als *dos sabres* que segueixen immediatament en el mateix taló cal dir que n'hi ha quatre del precatàleg que hi podrien correspondre (MEV 156, 1.014, 1.016, 1.017).

2.3.11. *Dos lamparillas de barro y un fragmento de ampulla de las Catacumbas*

Afegit al segon dipòsit de Joaquim d'Abadal i Calderó, núm. 27, amb posterioritat al 20 de novembre de 1881 [1883].

Probablement MEV 307 (perdut) i 308, *fragments de llàntia*, i MEV 889 (perdut), *fragment d'ampulla*. Època romana.

Es tractaria de dos esments del tot impossibles de verificar si no fos que en aquest cas disposem de la certesa que Joaquim d'Abadal viatjà a Roma l'abril de 1883, en ocasió del seu viatge de noces, i que s'hi trobà amb Jaume Collell i amb Josep Serra i Campdela-creu[65]. Succeeix però que, bo i sabent que D'Abadal portà sens dubte peces d'aquesta

mena que avui són al MEV, no disposem de la constància precisa quant a la identificació. Hi ha altres peces similars que provenen de catacumbes romanes, però el fet que només aquestes tres que indiquem constin com a procedents totes elles de les catacumbes de Sant Sebastià podria orientar la seva identificació. De la mateixa manera, però amb menys seguretat, és possible que les següents entrades del taló puguin correspondre a fruits d'aquest viatge. Així, els «*varios fragmentos arqueológicos de Italia*» podrien ser MEV 310 (fragments de marbre procedents de les termes de Caracal·la), MEV 311 (fragment d'estuc pintat, consta que recollit al palau de Neró) i MEV 341 (més fragments d'estuc, recollits segons el redactor del catàleg del MEV «*del interior de una habitación de Pompei, donde se hacían las excavaciones en 1883*»). Al mateix temps, les «*muestras de escorias volcánicas de Italia*» semblen correspondre prou exactament a MEV 309, «*dos fragmentos de piedra pomez y de lava que sepultó a Pompei*».

2.3.12. *Un crucifijo pintado sobre madera*

Dipòsit proindivís de Joaquim d'Abadal i Agustí Potellas, núms. 30 i 31, 30 de gener de 1882.

Probablement MEV 76, *Majestat de Sant Romà d'Aranyonet*. Darrer quart del segle XII.

Tot i que la referència no és tan inequívoca com la de MEV 9 i que no comptem amb altres dades laterals, el fet que aquest crucifix es diposita indivisament de mans dels mateixos artífexs de l'ingrés del frontal de Puigbò indueix a creure que la peça procedia de la mateixa àrea. La parròquia de Sant Romà d'Aranyonet, d'on procedeix la majestat MEV 76, es troba dins la zona geogràfica a cavall del Ripollès i el Berguedà on ja hem vist actuar Joaquim d'Abadal; de fet, la parroquial es localitza a uns escassos 5 km de Gombren, ben a prop doncs de l'àmbit de gestió parroquial que el 1881-1882 corresponia a Mn. Joan Ricart, amb qui ja hem vist que D'Abadal i Potellas negociaren l'adquisició d'altres peces (apèndix 4.5.a).

2.4. Obres identificades i no presents al MEV

Hem pogut identificar també un nodrit grup de peces que passaren del MCLV al MEV però que avui no hi són conservades. Llevat del cas de 2.4.15 (en consta el dipòsit en un altre museu), la seva absència es pot deure tant a la retirada per part dels seus propietaris com a la desaparició en determinades circumstàncies, tals com la guerra civil de 1936-1939. La retirada de peces per part de la propietat, particularment en contextos de postguerra, es pot suposar en relació a algunes altres obres com ara MEV 64, la qual, tot i no haver format part del MCLV, sí que ingressà al MEV en les mateixes cronologies inicials[66]. És també el camí que podrien haver seguit petits objectes com ara MEV 23 o 838. En canvi, en el cas per exemple de diverses taules del segle XVI d'aquest conjunt de desaparicions (com ara MEV 16 o 40-42) es pot suposar amb fonament que foren destruïdes durant la guerra civil, atès que no figuren en el meticulós catàleg elaborat per Miquel Mirambell, que inclou l'exploració de les col·leccions privades més significatives[67].

Una excepció a aquest context, que malgrat tot val la pena d'incloure en aquesta llista per raó de la seva identificació inequívoca, la constitueix el conjunt descrit a l'apartat 2.4.4, que mai no arribà a formar part del MEV però que estigué sens dubte vinculat amb peces que s'hi conserven.

2.4.1. *Otra [taula] representando San Onofre*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880). Reinscrit per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.
MEV 16. Desaparegut. Segle XVI.

2.4.2. *Otra [taula] representando la Cena*

Dipòsit d'Antoni de Ferrer, núm. 1, 11 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880). Reinscrit per Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.
MEV 32. Desaparegut. Segle XVII.

2.4.3. *Una condecoración del Sitio de Gerona*

Dipòsit d'Antoni d'Espona, núm. 2, 13 de febrer de 1880.
MEV 838. Desaparegut. 1809.

2.4.4. *Cuatro tablas góticas representando S. Julián, S. Roque, un Calvario y S. [Sebastià]*

Afegit al primer dipòsit de Joaquim d'Abadal i Calderó, núm. 3, entre el 13 de febrer de 1880 i el 20 de novembre de 1881.

Joan Gascó, *Calvari, taula central i dues taules laterals del retaule de Sant Julià de Vilamirosa*. 1508.

Aquest és l'únic cas d'identificació clara d'un conjunt de peces que formà part del MCLV però que no va anar mai a parar al MEV, o tan sols parcialment i puntualment. Les advocacions, especialment el sant Julià de la taula central, permeten reconèixer el retaule, del qual se'n tenen fotografies antigues[68], i per tant restituir amb seguretat el nom del sant de la taula lateral que el secretari del MCLV no es recordà d'apuntar, o no identificà. La resta del retaule (dues taules laterals més amb sant Miquel i sant Jaume i la predel·la) s'exposa avui al Museu (MEV 3.682) però no hi arribà de mans del mateix propietari, sinó de les del seu parent Francesc X. Calderó i Vila, qui les donà al MEV poc abans de la celebració d'una exposició de pintura que tingué lloc als locals del Cercle el juliol de 1902[69]. El cas és que les taules consignades al registre del MCLV no arribaren mai a formar part del MEV i, segurament el 1888, es reintegraren a la col·lecció particular del dipositari. Segons testimoni de Mn. Miquel dels S. Gros, qui va succeir Mn. Eduard Junyent com a conservador i actualment dirigeix l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic[70], la taula amb sant Julià l'any 1936 era al MEV amb l'objectiu de ser restaurada, cosa que li estalvià la destrucció que patiren les altres taules en l'indret on llavors eren conservades.

2.4.5. *Un cuadrito en tabla representando San Jerónimo*

Afegit al dipòsit de Francesc X. de Febrer, núm. 5, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

MEV 21. Desaparegut. Segle XVII.

2.4.6. *Una tabla representando el martirio de S. Segismundo*

Afegit al dipòsit de Francesc X. de Febrer, núm. 5, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

MEV 54. Desaparegut. Segle XVII.

2.4.7. *Una cajita laton con relieves*

Dipòsit d'Agustí Potellas, núm. 6, 13 de febrer de 1880.

Probablement MEV 236. Segle XVII. La referència és massa lacònica, però en tot cas MEV 236 és l'única caixeta amb registre inferior a 1.280 al catàleg del Museu. Desapareguda.

2.4.8. *Una miniatura marfil género gótico*

Dipòsit de Jaume Collell, núm. 8, 13 de febrer de 1880.

És possible, però no segur, que es tracti d'un dels relleus d'ivori MEV 212 o 213, datats el 1893 de finals del segle xv. Desaparegut.

2.4.9. *Una arca de novia con incrustaciones de boj*

Dipòsit de Josep Salarich, núm. 9, 13 de febrer de 1880 (consta al registre provisional, novembre 1879-gener 1880).

MEV 70. Segle XVII. La identificació no és inequívoca, però és molt possible atès que aquest és el número més baix del catàleg de 1891-1893 corresponent a una caixa amb incrustacions de boix. Desapareguda.

2.4.10. *Un cuadrito pintado sobre cobre representando S. Francisco de Asís*

Afegit al dipòsit d'Andreu Molist, núm. 14, amb posterioritat al 13 de febrer de 1880.

MEV 23. Desaparegut. Segle XVIII.

2.4.11. *Un cuadro sobre cobre representando el sacrificio de S. Andrés*

Afegit al dipòsit de Josep Bach i Xicoy, núm. 20, amb posterioritat al 6 d'abril de 1880.

MEV 25. Desaparegut. Segle XVIII.

2.4.12. *Tres tapices siglo XVII (...) otro mutilado representando en el medallón central Sansón y Dalila y un fragmento de otro en el que se ve Hércules matando el leon*

Dipòsit de Jaume Collell, Antoni d'Espona, Joaquim d'Abadal i Francesc de Febrer, núm. 25, 5 de març de 1881.

Molt probablement MEV 59, *Tapís d'Hèrcules i Deianira*, i MEV 58, *Tapís d'Hèrcules i el lleó de Nemea*. Segle XVI. Desapareguts. Per a possibles contextos de desaparició, vegeu 2.2.11 i nota 45.

2.4.13. *Dos cuadros pintura en tabla uno de la Virgen y otro de Sto. Tomás [d'Aquino]*

Dipòsit de Josep Fatjó dels Xiprers, núm. 39, 18 de novembre de 1886.

MEV 28 i 29. Segle XVIII. Desapareguts.

2.4.14. *Tres tablas góticas representando S. Juan Bautista, S. Juan Evangelista y S. Pablo*

Dipòsit de Jacint de Macià, núm. 35, 24 de març de 1883.

Havien figurat a l'exposició de 1868 amb els núms. 188, 190 i 189 respectivament.

MEV 40, 41 i 42. Segle XVI. Desaparegudes.

2.4.15. *Un instrumento musica antiguo conocido por Salteri*

Dipòsit del *Colegio de estudiantes pobres*, núm. 40, 22 de novembre de 1886.

MEV 79 o bé MEV 640. Segles XVIII-XIX. Actualment al Museu de la Música de Barcelona.

3. Cloenda

Els documents del MCLV ens proporcionen un contacte directe amb les circumstàncies del naixement de la institució, dels seus moments inicials, del paper dels seus protagonistes i d'algunes de les aventures empreses per tal d'augmentar el seu fons. Tot plegat ve en suport i millora dels coneixements que ja en tenim i del relat que ja n'havíem esbossat[71]. Però sens dubte és el talonari-registre, amb els seus talons o almenys les seves matrius, el que ens permet fer-nos la idea de l'aspecte d'aquest museu i d'imaginar-nos la impressió que devia produir als visitants l'apilonament més o menys harmònic d'aquests tres centenars llargs d'objectes en els atapeïts locals del «Círcol».

La col·lecció mostrava un grau important de diversitat: entremig d'una bona quantitat d'objectes anecdòtics, curiosos, bibelots o records de família, combinats amb peces considerades rellevants des del punt de vista de la història de les produccions artesanals o protoindustrials, principalment devien atreure la mirada dels visitants els notables exemples de pintura o d'escultura romàniques i gòtiques, que en aquella època començaven a gaudir d'una atenció consolidada per part del públic i dels investigadors. En aquest sentit, l'aspecte del MCLV degué correspondre parcialment a la seva condició, en darrera instància, de conseqüència de l'exposició retrospectiva vigatana de 1868 (la participació de diverses peces en totes dues mostres n'és testimoni), per bé que en aquesta darrera la proporció d'objectes decoratius o poc rellevants era més gran, així com la presència de nombroses obres de pintura sobre tela, absents del MCLV. El 1868 o el 1880, amb els matisos que es vulgui, l'esperit de l'època demanava encara la combinació de la perspectiva industrial i artística, amb avantatge progressiu de la segona.

Tanmateix, la constitució del MCLV ja representà una certa tria, que s'havia d'accentuar amb la creació del MEV; una certa depuració dels objectes admesos i exposats, clau per a la superació definitiva de les restes d'un esperit de *Wunderkammer* que encara planava damunt les iniciatives anteriors. A subratllar l'interès, la raresa i la qualitat de les peces de cronologia medieval hi ajudà sens dubte el nucli de pintura i escultura romànica i

gòtica aplegat al MCLV, que es veié reforçat i potenciat per les aportacions diocesanes amb les quals compartí cartell a l'exposició barcelonina de 1888.

Ja hem parlat de com els homes del Cercle compromesos amb el seu Museu avançaren en el camp de l'adquisició col·lectiva i de la qualitat visionària i encertada d'aquest mecanisme. L'estudi detallat i la identificació acurada de les peces ens fa adonar encara més de la importància de les contribucions individuals i del paper clau que desenvoluparen homes com Antoni d'Espona, Antoni de Ferrer, Francesc X. de Febrer o Joaquim d'Abadal. El cas d'aquest darrer ja l'havíem valorat des d'un punt de vista essencialment qualitatiu, però l'anàlisi detallada ens permet afinar la seva consideració també en termes quantitius. D'Abadal començà amb un dipòsit més aviat discret (núm. 3) però s'anà engrescant i, al final, tal com es veu a les inscripcions, acabà aportant al MCLV un mínim de trenta-sis peces en solitari i deu més en col·laboració amb d'altres. Però no només això: Joaquim d'Abadal actuà gairebé sistemàticament com a agent del MCLV. Ho féu en el seu viatge de noces a Roma l'any 1883, però sobretot se n'encarregà en relació a un àmbit geogràfic concret, a cavall del Ripollès i del Berguedà, del qual n'extragué vora de nou peces de no pas poca importància. L'acció en aquesta zona de D'Abadal, sol o en companyia d'altres com Jaume Collell o Agustí Potellas, dugué al MCLV (i després al MEV) la pràctica totalitat dels objectes d'art litúrgic medieval d'indrets aïllats de l'alta muntanya com Gombren, Mogrony i Puigbò, i potser també de Castellar de n'Hug (o Sant Vicenç de Rus) i Aranyonet, això sense comptar alguns objectes prehistòrics potser procedents de la Pobla de Lillet. Independentment d'altres valoracions, a més d'un segle vista es pot dir que l'acció de D'Abadal va garantir la conservació d'aquestes peces en el marc d'una institució com el MEV.

El reconeixement d'aquestes iniciatives personals i col·lectives constitueix un just homenatge en l'escaiença dels 150 anys de la fundació del Cercle Literari de Vic, dels 132 de la constitució del seu Museu i dels 120 de la inauguració oficial del MEV. Una excel·lent triple ocasió per visitar, amb calma i amb profunditat, la col·lecció que aquesta institució i aquestes persones crearen i també les peces que, gràcies a ells, han pervingut fins als nostres dies.

4. *Apèndix documental*[72]

4.1. **Acta constituent de la Comissió i reglament del Museu del Cercle Literari de Vic**

BJT/FCL, Comision de Museo. Circulo literario de Vich (Actas), s/f.
Comision de Museo. Circulo-literario de Vich (Actas)[73]

[p. 1] Comision de Museo Del Circulo-literario de Vich. Libro de actas

[p. 2, en blanc]

[p. 3] La Junta Directiva del Circulo Literario de Vich, en Sesion del dia 28 de Setiembre ultimo, acordó convertir el Salon actualmente destinado á Exposicion permanente en Museo.

Para la realizacion de tan plausible objeto nombró una Comision compuesta de los Sres. D. José Salarich, D. Joaquin Salarich, D. Jaime Collell Pbro., D. Ramon Masferrer, D. Antonio de Espona, D. Joaquin de Abadal, D. Juan Calderó, D. Antonio Banus, D. Agustín Potellas, D. José Viguer y el infrascrito, dirijiendo á cada uno de dichos Sres. el correspondiente oficio de nombramiento de Comisionado, en el cual no solo daba la Directiva, las facultades competentes para disponer del local espresado y al arriba dicho objeto, si que tambien para agregar á la Comision el numero de vocales de entre los Sres. socios del Circulo-literario que se estime oportuno.

[p. 4] Reunidos pues dichos Sres. en el dia de la fecha, bajo la Presidencia interina del Rdo. D. Jaime Collell, acordaron aceptar los cargos que la Muy Ilustre Junta del Circulo-literario tuvo á bien conferirles quedando en su consecuencia constituida la Comision de Museo.

Acto seguido procediose á dar lectura á un proyecto de Reglamento redactado por los Sres. D. Ramon Masferrer, D. Antonio de Espona y el que suscribe, el cual fué aprobado en su totalidad por la Comision, y es como sigue:

Reglamento del Museo del Circulo-literario de Vich

Art. 1º: Se constituye en el Circulo-literario un Museo, con el fin de coleccionar tanto las producciones naturales agricolas é industriales de la comarca de Vich, co- [p. 5] mo todos los objetos que ya por su merito artistico, ya por su valor arqueologico, se crean dignos de ser conservados.

Art. 2º: Para la organizacion, fomento y conservacion del mismo, se crea una Comision del seno de la Sociedad, con el titulo de Comision de Museo, compuesta de un Presidente que lo será el de dicha Sociedad, dos Vice-Presidentes, un Secretario, un Vice-Secretario, un Vocal-Conservador de las colecciones y el numero de vocales que se crea conveniente. Los cargos de Vice-Presidentes, Secretario, Vice-Secretario y Vocal Conservador, seran elegidos por la Comision.

La Junta Directiva del Circulo-literario renovará los espresados cargos, en la forma y tiempo que según las circunstancias estime procedente.

Art. 3º: Esta Comision se distribuirá en dos Secciones: siendo de competencia de la 1ª

la colección de las producciones naturales y agrícolas y estando al cuidado de la 2ª, lo relativo a las colecciones artísticas é in- [p. 6] dustriales.

Art. 4º: El Presidente autoriza la correspondencia oficial y las actas, dirige los trabajos de la Comisión, y convoca a los individuos, siempre que lo exija la importancia del caso, según su prudente criterio.

Art. 5º: Son atribuciones del Secretario: 1º extender las actas de las Sesiones; 2º llevar la correspondencia oficial; 3º custodiar los fondos que se destinen a la instalación y conservación del Museo; 4º recibir los envíos y reclamaciones; 5º entregar en el acto de recibir los objetos un resguardo al propietario de los mismos visado por el Presidente en el cual conste, si la cesión es temporal ó perpetua, y en el primer caso, el tiempo por el cual se compromete el expositor; 6º el espesado resguardo formará parte y será cortado de un libro talonario, en el cual deberá copiarse el duplicado del mismo.

Art. 6º: Estará a cargo del Vocal Conser[p. 7]vador de las Colecciones, la ordenación de las mismas y el facilitar su estudio a los Sres. socios del Círculo y demás personas que lo soliciten. Tendrá en su poder la llave, que en caso de ausencia entregará al Secretario, y llevará además un registro de todos los objetos que el Museo contenga.

Art. 7º: Este registro será un Catálogo metódico del Museo, en el que además de los nombres vulgares y científicos de los objetos, se harán constar todas aquellas circunstancias que se crean de interesantes para el mejor conocimiento de los mismos.

Art. 8º: En ausencia del Presidente y del Secretario harán sus veces el Vice-Presidente de más edad, y el Vice-Secretario. Al Vocal Conservador, le sustituirá el Secretario.

Art. 9º: La Comisión podrá tomar acuerdos, siempre que se reúnan, previa convocatoria del Sr. Presidente, tres individuos de la misma.

[p. 8] Art. 10º: Se compondrá el Museo de los objetos de propiedad del Círculo-literario, y de los que se cedan temporal ó perpetuamente a la Sociedad, entendiéndose que los temporales, deben ser depositados por espacio de un año por lo menos, debiendo todos ser examinados por la Comisión, y siendo admitidos solamente los que esta considere dignos de figurar en el Museo.

Acto seguido se pasó a elegir la Junta de la Comisión de Museo que quedó constituida en la siguiente forma:

Presidente: El del Círculo-literario.

Vice-Presidentes: D. Joaquín Salarich, Rdo. Jaime Collell

Secretario: D. Francisco de Febrer
 Vice-Secretario: D. Joaquin de Abadal
 Vocal Conservador: D. Ramon Masferrer

Finalmente al objeto de sufra- [p. 9] gar los gastos que ocasione la instalacion del Museo, y para no perjudicar las multiples atenciones á que tiene que acudir el Circulo-literario, acordose pedir la correspondiente venia á la Junta Directiva del mismo, para iniciar al espresado objeto una suscripcion voluntaria entre los Sres. socios.

No habiendo mas asuntos de que tratar, se levantó la sesion, que empezó á las tres y concluyó á las cuatro en punto de la misma tarde.

Vich 7 de Octubre de 1879.
 Francisco de Febrer, Secretario.

4.2. Registre provisional del Museu del Cercle Literari de Vic

BJT/FCL, Comision de museo. Círculo Literario de Vich, quadernet independent.

Registro provisional de los objetos depositados en el Museo del Círculo Literario de Vich[74]
 El secretario de la Comisión Francisco J. de Febrer[75]

[p. 1] N° 1. Ferrer D. Antonio. Una arca de novia con pinturas y dorados - un trozo de tapiz - una daga - una gumia - una pistola - una punta de lanza - una espada - un serpen-tón - una tabla gótica representando Sta. Madalena - una idem representando el tránsito de Sta. Madalena - otra representando S. Onofre - Otra representando la cena - Un [p. 2] cuadro bajo relieve - Nueve objetos de cerrajería - un medallon de metal dorado con relieves - tres fragmentos escultura en mármol - una cabeza escultura en barro - un angel de escultura en madera - diez y seis muestras de cerámica y seis fragmentos de idem - tres cuadritos figuras de cera - un modelo canoa de indio - una bolsa de cuero - catorce armas de piedra prehistoricas - un cuerno de caza - una cruz de madera labrada[76] - Tres tablas góticas representando S. Pedro, S. Pablo y Sta. Clara - dos frontones de altar góticos representando el 1° pasos de la vida de Sta. Madalena, y el 2° á Jesucristo en la cruz con varias figuras.

[p. 3] N° 2. Espona D. Antonio. Dos pedreñales de arzon - Una pistola de chispa - Dos espadas con puño de plata y otra con puño de acero - Un vaso de coco con adornos de plata[77] - Una estatua grande de la Virgen en alabastro - Una Virgen pintura gótica en tabla - un reloj con miniaturas - Pergaminos (15)[78] - Una petaca india - una pipa en varias piezas

[p. 4] N° 3. Abadal D. Joaquín. Un capazete de hierro - una colección de fósiles

N° 4. Casarramona D. Ramon - una espada de gavilanes

[p. 5] N° 5. Febrer D. Francisco. Dos espadas con puño de cuero - un capitel - colección fósiles y piedras - muestras de granos () - un cuadro heliografía de S. Pedro de Casserras - Otro acuarela Ntra Sra de la Esperanza. Un monetario con 110 piezas - un sable con puño de hueso y guarnición de metal

N° 6. Potellas D. Agustín. un capitel - un S. Pedro escultura en piedra - una hoja idem - un capitel - 7 grabados - un vaso con las armas de España grabadas.

[p. 6] N° 7. Masferrer D. Ramón. Una cornucopia madera dorada

N° 8. Collell Rdo. Jaime. Un capitel - una miniatura marfil, género gótico - una heliografía representando el claustro de esta Iglesia catedral

[p. 7] N° 9. Salarich D. José. Una colección fósiles - embases para granos (30) - una caja (arca) con incrustaciones de boj - un pavillo[79] - un medallón yeso y esparto representando la Virgen - facsimil de las monedas de Vich

N° 10. Reguer D. Miguel. Dos pistolas

[p. 8] N° 11. Sala D. Joaquín. Un trozo de mosaico romano.

N° 12. Maciá D. José de. una arquilla - un cuadro sobre cobre representando la Virgen

[p. 9] N° 13. Viguer D. José: varios fósiles - cerámica, cuatro platos estilo moderno

N° 14. Molist D. Andres: una espada con puño de acero y hoja cuadrada

[p. 10] N° 15 Callís D. José : un capitel

N° 16 Vila D. Juan carpintero: una arca con bajo relieves - una olla de barro, negra - una faja de seda con pinturas

[p. 11] N° 17 Comella D. Jacinto: una tabaquera de piedra ágata

N° 18 D. Mariano Aymerich mozo del Circulo: una cartera recubierta de seda carmesi con bordados

[p. 12] N° 19 Arumi D. Antonio: dos capiteles - dos vasos grandes de cristal - dos jícaras tazas

N° 20 Bach y Xicoy D. José: dos petos - dos sables - un graduador de pólvora - un pequeño medallón representando la Virgen de Montserrate - cuatro conclusiones en seda

4.3. Carta d'agraïment a Antoni de Ferrer (Vic, 20 de gener de 1880)

BJT/FCL, Comision de museo. Círculo Literario de Vich, full sòlt.

[r] Junta directiva del Círculo Literario de Vich.
Comisión de Museo

Esta comisión se hace un grato deber de significarle su cordial agradecimiento por la generosa cesión que usted ha hecho de varios objetos artísticos y arqueológicos para el Museo que se está organizando en esta Sociedad.

Al enviarle adjunto con este oficio el resguardo provisional interin de arreglar el libro talonario correspondiente, esta comisión espera tener en usted un activo auxiliar de sus tareas, pudiendo realizar un pensamiento que usted hace tiempo acariciaba.

Dios guarde a usted muchos años,

Vich 20 enero 1880

El Vice-Presidente, Jaime Collell Pbro.
El secretario, Fco. de Febrer
Sr. D. Antonio de Ferrer

[v] La Comision de Museo del Círculo Literario de Vich, ha recibido en calidad de depósito, los siguientes objetos de propiedad de D. Antonio de Ferrer:

Una arca de novia con pinturas y dorados - un trozo de tapiz - una daga - una gumia - una pistola - una punta de lanza - una espada - un serpentón - una tabla gótica representando Sta. Magdalena - Otra id. representando el tránsito de la misma santa - Otra representando S. Onofre - otra representando la Cena - un cuadro bajo relieve - nueve objetos de cerrajería - un medallón de metal dorado con relieves - tres fragmentos escultura en mármol - una cabeza escultura en barro - un ángel escultura en madera - diez y seis muestras de cerámica y seis fragmentos idem - tres cuadritos con figuras de cera - un modelo canoa de indio - una bolsa de cuero - catorce armas de piedra prhe-históricas - un cuerno de caza - Y una cruz de madera labrada.

Y para que conste firmo el presente resguardo en Vich a los veinte de enero de mil ochocientos ochenta.

El secretario de la Comisión
Francisco de Febrer

4.4. Talonari-registre del Museu del Cercle Literari de Vic

BJT/FCL, Comision de museo. Círculo Literario de Vich, lligall 10[80]

Museo del Circulo Literario de Vich. Libro-registro[81].

1. Antonio de Ferrer - 11/02/1880 (**)

~~Una arca de novia con pinturas y dorados - un trozo de tapiz - una daga - una gúmbia - una pistola - una punta de lanza - una espada - un serpenton - una tabla gótica representando Sta. Magdalena - Otra idem representando el tránsito de la misma Sta. - otra representando S. Onofre - otra representando la cena - un cuadro bajo relieve - nueve objetos de cerrajería - un medallón de metal dorado con relieves - tres fragmentos escultura en mármol - una cabeza escultura en barro - un ángel ídem en madera - diez y seis muestras cerámica y seis fragmentos ídem - tres cuadritos con figuras de cera - un modelo canoa de indio - una bolsa de cuero - catorce armas de piedra pre-historicas - un cuerno de caza - una cruz madera labrada - tres tablas góticas representando S. Pedro S. Pablo y Sta. Clara - dos frontones de altar góticos representando el 1º hechos de la vida de Sta. Magdalena y el 2º á Jesu-Cristo en la Cruz con varias figuras.~~

Nota: Los objetos tachados se han trasladado al nº 35 inscripción de D. Jacinto de Maciá. - Hoy 27 Nov(iembre) 1884 retirados todos los objetos propios de D. Antº de Ferrer[82]. Los objetos tachados han pasado al nº 35 por ser de propiedad de D. Jacinto Maciá.- El cuadro en tabla de Sª Madalena es el que fué de la capilla de Parella en S. Juan[83].

2. Antonio de Espona - 13/02/1880

Dos puñales de arzón - una pistola de chispa - dos espadas con puño de plata y ~~otra con puño de acero~~ - un vaso de coco con adornos de plata - ~~una estatua grande de la Virgen en alabastro~~ - una virgen pintura gótica en tabla - un reloj con miniaturas - quince pergaminos - una petaca india - una pipa en varias piezas - una tabla gótica representando S. Pedro - cinco peinetas - una anfora - ~~un plato con reflejos metalicos~~ - ~~una atcha pre-historica~~ - una atcha prehistorica - una espada de gavilanes - un esmalte de reloj con figuras - una condecoración del Sitio de Gerona[84] - un tríptico gótico - una azafate metálica con dibujos repujados - otra bizantina cincelada con esmaltes - una espada siglo xv[85] - una tabla gótica representando Sta. Magdalena estilo florentino - otra gótica de Jesu-Cristo en el Calvario.

3. Joaquín de Abadal - 13/02/1880

Un capazete de hierro - muestras de fósiles de la comarca - dos muestras granos idem - cuatro tablas góticas representando S. Julián, S. Roque, un Calvario, y S. [espai] - fragmentos de varios esqueletos y varios objetos prehistóricos - una estatua de piedra representando Sta. Magdalena - Otra id. de madera representando la Virgen.

4. Ramon Casarramona - 13/02/1880 (**)

Una espada de gavilanes

Nota: en 8 de Junio retirado el objeto de esta inscripción por su propietario (1883)[86]
Recibi dicha espada. Vich, 8 de Junio 1883. R. Casarramona [signatura][87].

5. Francisco de Febrer - 13/02/1880 (**)[88]

Dos espadas con puño de acero - un capitel - un monetario con ciento diez piezas - una colección de fósiles y piedras - cuatro muestras de granos - una heliografía de S. Pedro de Caserras - una acuarela representando el edificio de Nra Sra de la Esperanza - un abanico calado[89] - dos armas de piedra pre-históricas - un capitel bizantino - una tabla representando el martirio de S. Segismundo - una pistola de arzon - dos placas de plata con esmaltes - ~~un peine de madera~~ - una caja con incrustaciones - una punta de lanza - una daga[90] - una tabla gótica con efigies al parecer de S. pablo, y S. Sebastián - Un cuadrito en tabla representando S. Gerónimo - Un bote pequeño de boticario - Dos idem mayor tamaño.

6. Agustín Potellas - 13/02/1880

Un S. Pedro escultura en piedra - Una hoja idem - un capitel - 7 grabados - un vaso con las armas de España pintadas[91] - un plato frutero - una estatuita en barro - una cajita laton con relieves - una vacía idem id. - tintero vacío[92] con incrustaciones marfil.

7. Ramon Masferrer - 13/02/1880

Una cornucopia madera dorada.

8. Jaime Collell Pbro.- 13/02/1880

Un capitel - una miniatura marfil género gótico - una heliografía de los claustros de esta Iglesia Catedral - colección de fotografías del monasterio de Ripoll y de la Yglesia de Seva[93] - cuatro azulejos.

9. José Salarich - 13/02/1880

Una colección de fósiles - 30 embases para granos - un pavillo[94] - una arca de novia con incrustaciones de boj - un medallón yeso y esparto representando la Virgen - facsímil de las monedas de Vich - objetos de cerámica pre-histórica y romana.

10. Miguel de Reguer - 13/02/1880

Dos pistolas de chispa.

11. Joaquín Sala - 13/02/1880

Un trozo de mosaico romano.

12. José de Maciá - 13/02/1880

Una arquilla con incrustaciones de boj - un cuadrito sobre cobre representando la Sma. Virgen.

13. José Viquer - 13/02/1880

Varios fósiles - cerámica: cuatro platos estilo algo moderno.

14. Andrés Molist - 13/02/1880

Una espada con puño de acero y hoja cuadrada[95] - un cuadrito pintado sobre cobre representando S. Francisco de Asís - ~~una azafate metálica con dibujos repujados.~~

15. José Callís - 13/02/1880

Un capitel.

16. Juan Vila, Carpintero - 13/02/1880

Una caja con bajo relieves - una olla de barro con barniz negro - una faja de seda con pinturas.

Notas: día 8 marzo 1880 retirada la caja con bajos relieves.

17. Jacinto Comella - 09/01/1880 (**)

Una tabaquera de piedra ágata.

Dª Adelaida Cusachs y Sabadell Marcó[96].

18. Mariano Aymerich, dependiente de la Sociedad - 13/02/1880

Una cartera recubierta de seda carmesí con bandada.

19. Antonio Arumí - 08/03/1880

Dos capiteles - dos vasos grandes de cristal - dos jícaras-tazas.

20. José Bach y Xicoy - 06/04/1880

Dos petos - dos sables - un graduador de pólvora - un medallón pequeño representando la Virgen de Montserrat - cuatro conclusiones en seda[97] - un cuadro sobre cobre representando el sacrificio de S. Andrés.

21. D. Jaime Collell Pbro., D. Antonio de Espona, D. Joaquin de Abadal y D. Francisco de Febrer - 15/07/1880

Un cuadro en tabla pintado al encauste dividido en cinco compartimientos representan-

do en el medallón central la Virgen, en los dos superiores los Reyes Magos y la entrada de Jesu-Cristo en Jerusalem, y en las dos inferiores seis Profetas del antiguo Testamento.

22. José Font (a) Perris [sic] - 25/11/1880

Cerámica: un plato.

23. José Serdañons - 01/12/1880 (**)

Un triptico gótico.

Devuelto[98].

24. José Forcada - 21/01/1881

Un velón vulgo llumanera.

25. D. Jaime Collel Pbro., D. Antonio de Espona, D. Joaquin de Abadal y D. Francisco de Febrer - 05/03/1881 (*)

Tres tapices siglo XVII, uno entero, en cuyo medallón central se representa Hércules matando a la hidra, otro mutilado representando en el medallón central Sansón y Dálila y un fragmento de otro en el que se ve Hércules matando el león.

26. Juan Fatjó Vilas - 24/05/1881

Un plato (marcelina) representando una paloma.

27. Joaquín de Abadal - 20/11/1881 (*)

Varios fragmentos de cerámica romana y pre-histórica - una teja romana - seis atchas pre-históricas - otras seis idem idem[99] - un capitel de piedra - dos puntas de flecha - dos tablas bizantinas representando á S. Pedro y S. Pablo - un salomón de hierro - dos lamparillas de barro y un fragmento de ampulla de las Catacumbas - varios fragmentos arqueológicos de Italia - muestras de escorias volcánicas de Italia.

28. D. Joaquin de Abadal y D. Jaime Collell Pbro. - 25/11/1881 (*)

Una redomita rota e incompleta - una lápida con inscripciones - un fragmento de una botellita de vidrio.

29. José Saderra - 02/12/1881 (*)

Varios fragmentos de barros emporitanos - cuatro monedas.

30. D. Joaquín de Abadal y D. Agustín Potellas - 30/01/1882. Depósito pro-indiviso

Un cuadro en tabla pintado al encauste dividido en cinco compartimientos representando el medallón central la imagen de Jesus, y los restantes, hechos referentes á la vida de S. Martin - un crucifijo pintado sobre madera.

31. D. Agustín Potellas y D. Joaquín de Abadal - 30/01/1882. Depósito pro-indiviso
Un cuadro en tabla pintado al encauste dividido en cinco compartimientos representando el medallón central la imagen de Jesús, y los restantes, hechos referentes a la vida de S. Martín - un crucifijo pintado sobre madera[100].
32. Antonio Font y Prim - 18/03/1882 (*)[101]
Un cuchillo de monte.
33. D. Jaime Collell Pbro., D. Joaquín de Abadal, D. Antonio de Espona, D. José Serra y D. Francisco de Febrer - 26/04/1882 (*)[102]
Un libro de horas impreso sobre vitela por Thielman Kerver en 1504.
34. José Comella - 15-19/11/1882 (*)[103]
Tres capiteles - una base de columna - un fragmento de imagen - un bajo relieve de alabastro[104] - una piedra labrada.
35. Jacinto de Maciá - 24/03/1883
Una estatua de la Virgen en alabastro - una arca de novia con pinturas y dorados - una daga - una espada - una tabla gótica representando el tránsito de Sta. Magdalena - otra id representando a S. Onofre - otra representando la cena - un medallón de metal dorado con relieves - tres fragmentos de escultura en mármol - una cabeza escultura en barro - diez y seis muestras de cerámica y seis fragmentos idem - catorce armas de piedra pre-históricas - una cruz de madera labrada - tres tablas góticas representando S. Juan Bautista, S. Juan Evangelista y S. Pablo - un cuadro en tabla representando Sta. Magdalena - y otro idem representando Jesu-Cristo en la Cruz con varias figuras - ~~Un dinero de Felipe 3º de Vich (Salarich nº)~~.
36. Concepción Vilar - 08/06/1883[105]
Una taza con reflejos metálicos.
37. Mariano de Riera - 28/06/1883[106]
Un fragmento de barandilla gótica - una idem de cartela - dos capiteles.
38. José Serra y Campdelacreu - 15/06/1883 (*)[107]
Cinco anforitas - un penánte - un lacrimatorio - dos vasos uno de ellos con tapadera - una corona de mariscos - tres fragmentos cerámica recogidos en el Partenón (objetos todos procedentes de Grecia).
39. José Fatjó dels Xiprers - 18/11/1886[108]
Unas sandalias - un cántaro barro negro con adornos diversos - dos cuadros pintura en tabla uno de la Virgen y otro de Sto. Tomás.

40. Colegio de estudiantes pobres - 22/11/1886[109]
Un instrumento musica antiguo conocido por Salteri.

4.5. Correspondència entre Mn. Joan Ricart i Joaquim d'Abadal i Calderó

Arxiu Abadal del Pradell (AAP)

a. [1881, desembre, 15]
Sr. D. Joaquin de Abadal.

Muy digno Sr. mio: El hallarme ausente de esta cuando trajo el correo su muy grata y el haber pasado después de mi regreso hasta el presente un fuerte resfriado há motivado no recibiera V. inmediatamente su muy merecida contestacion.

Seria mi satisfaccion poder complacer á V. concediéndole el cuadro antiquisimo que tenemos en la sacristia de san Martin de Puigbó, empero, como lo concedí al escultor Sr. Agustin Potellas cuando en julio subio para tomar las medidas del altar de la Virgen Santisima de Mongrony que, Dios mediante, vamos á colocar en la iglesia de san Pedro, tengo el sentimiento de no poderlo pasar á su poder. Quizás podria lograrlo si V. se tomaba la molestia de apersonarse con dicho Agustin; de mi parte no hay inconveniente alguno, al contrario.

Sirvase de mi parte saludar afectuosamente á sus Señores Padres y Familia, á quienes juntamente con V. suplico al Señor conceda pasar felizmente las proximas Pascuas de Navidad.

Esta casa rectoral de Gombren es casa de V. en donde tiene un amigo que se honrará en poder ser S. S. S.

Juan Ricart, pbro. Pº. [rúbrica]
Gombren 15 diciembre de 1881.

b. [1882, agost, 30]
Sr. D. Joaquin de Abadal

Mi muy distinguido Señor. Aunque algo tarde tengo la satisfaccion de contestar á su muy grata del 18 del pasado julio, participandole, que son de V. los cuadros de los santos apostoles Pedro y Pablo como tambien el salomon de hierro de Mongrony.

Nada como precio de dichos objetos se pretende: si la piedad y devocion le mueven á dar algo por lo espresado, será considerado como donativo, y su nombre se continuará en la lista de los devotos que con sus limosnas cooperan á costear las obras que se estan

haciendo á honor y gloria de la Virgen Santisima de Mongrony.

Estoy pronto á cumplir fielmente cuanto V. disponga á fin de que lo arriba mencionado llegue á su poder.

Mil afectuosos saludos á sus Sres. Padres y Hermanos y V. dignase recibirlos iguales de su S. S.

Juan Ricart pbro. Cura P° [rúbrica]
Gombren 30 de agosto de 1882.

Data d'acceptació definitiva de l'article: 10 de desembre de 2011.

NOTES

* Conservador. Museu Episcopal de Vic. P. Bisbe Oliba, 3. 08500 Vic. msureda@museuepiscopalvic.com.

** Secretari d'Estudis. Patronat d'Estudis Osonencs. Temple Romà, C. Pare Xifré, s/n. 08500 Vic. dcaocost@gmail.com.

[1] A part de la primerenca i destacable aportació de M. S. Salarich, *Història del Círcol Literari de Vich*, Vic, 1962, esp. p. 92 i s., la glossa més completa de la història i contingut del MCLV fins avui es trobava dins l'excel·lent article de R. Ordeig, «Museus, col·leccions i exposicions en el Vic del segle XIX», *Ausa*, XIV, 127, 1991, esp. p. 338-340. Vint anys després, amb bibliografia, D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle Literari de Vic (1879-1888). Una fita en els orígens de la museologia a Catalunya», vol. XXV, núm. 167, 2011, p. 131-172. Els autors aprofiten l'avinentesa per expressar el seu agraïment a Concepció Espadamala i als responsables de la Biblioteca Joan Triadú de Vic, així com a Conxita Mas, a Mn. Miquel dels S. Gros, a Rafel Ginebra i a Anna Homs.

[2] Ho havia afirmat el mateix Antoni d'Espona, membre actiu del Cercle i primer conservador del MEV, l'any 1900: *Museu Episcopal de Vich. Sessió del dia VI de juliol de MDCCCC. Colocació del retrato del fundador l'Excm. i Revm. Sr. Dr. D. Joseph Morgades y Gili en la Sala dels Tapiços*, Vic, 1900, p. 21. L'afirmació ha constatat justament en les glosses i estudis sobre la història de la institució, com per exemple J. Gudiol, *El Museu Episcopal de Vic. Historial i Organització*, Vic, 1918, p. 7-10 (en realitat, la glossa del discurs de D'Espona en ocasió de la inauguració del MEV, el 1891); J. Bracons, «Mn. Gudiol y el Museu Episcopal de Vic. Contribució a la historia de la artigrafia en Cataluña». *D'Art*, 8-9, 1983, p. 170-172; R. Ordeig, «Museus, col·leccions...», op. cit., p. 338-340; J. M. Trullén, «Història del Museu i de les col·leccions», *Museu Episcopal de Vic. Guia de les*

col·leccions. Vic, 2003, p. 11. Un comentari del procés de cessió amb cites de documentació original a D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 163-167

[3] R. Ordeig, «Museus, col·leccions...», op. cit., p. 338-340. L'autor, que examinà el llibre-registre del MCLV, ja identificà encertadament el monetari de F. X. de Febrer, els frontals d'Espinelves i de Puigbò i els laterals de Mogrony.

[4] Vegeu més detalladament tota aquesta qüestió a D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 132-137, esp. nota 12.

[5] Biblioteca Joan Triadú/Fons Cercle Literari de Vic (BJT/FCL), Comision de Museo. Circulo Literario de Vich (Actas), s/f. És un volum de 21 x 15,3 cm. Tant aquest document com la carta de la Comissió del Museu a Antoni de Ferrer i els registres provisional i definitiu, que tot seguit comentem (1.1, 1.2, 1.3 i 1.4; apèndixs 4.1, 4.2, 4.3 i 4.4), es conserven al fons documental de l'entitat, dipositat a la Biblioteca Joan Triadú de Vic.

[6] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 165-167.

[7] BJT/FCL, Comision de Museo. Circulo Literario de Vich (Actas), *Suscripción para atender á los gastos de instalación del Museo en el Circulo-literario de Vich*, full solt. Disset persones donaren vint rals, una en donà deu.

[8] BJT/FCL, Comision de Museo. Circulo Literario de Vich (actas), *Registro provisional de los objetos depositados en el Museo del Circulo-literario de Vich*, quadernet de 15,5 x 10,5 cm.

[9] BJT/FCL, Comision de Museo. Circulo Literario de Vich (Actas), *Cuenta de los gastos que ha importado la in-*

stalació del Museo del Círculo-literario de Vich, full solt.

[10] La inscripció més tardana al registre provisional és la de Bach i Xicoy (núm. 20), amb data de 6 d'abril.

[11] BJT/FCL, Comision de Museo. Círculo Literario de Vich (actas), *Registro provisional de los objetos depositados en el Museo del Círculo-literario de Vich*, Carta de la Comissió del Museu a Antoni de Ferrer (20-I-1880), foli solt escrit per les dues cares, 20,5 x 26,6 cm, plegat per encabir-lo en un sobre de 10,3 x 8,4 cm.

[12] M. S. Salarich «Antoni de Ferrer i de Corriol (1844-1909)», *Ausa*, VI, 63, 1969, p. 148-151.

[13] L'alienació dels objectes de De Ferrer serà objecte de comentari específic més endavant. Vegeu també D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 159-160.

[14] BJT/FCL, Comisión de Museo. Círculo Literario de Vich (Actas), Libro-registro. Volum apaisat. Dimensions coberta: 14 x 32,5 cm. Dimensions interiors: 13,3 x 31 cm. L'amplada es distribueix en 14 cm per a la matriu i 17 per al rebut. Els mots citats al text són impresos a l'etiqueta de la coberta.

[15] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 139.

[16] El còmput detallat dels objectes esdevé difícil, car en diverses ocasions es fa dipòsit de «muestras fósiles de la comarca» o bé de «objetos de cerámica prehistórica», posem per cas. La quantitat total de 320 peces l'hem estimada sense comptar individualment les 110 monedes de la col·lecció de De Febrer, que faria pujar la xifra aproximada fins als volts de 440 objectes i augmentaria encara més la proporció de dipòsits efectuats en aquests moments inicials.

[17] El periòdic integrista vigatà *El Norte Catalán* noti-

ciava el març de 1888 que l'Ajuntament de Barcelona es disposava a adquirir una col·lecció d'objectes artístics i arqueològics propietat d'Antoni de Ferrer (*El Norte Catalán*, núm. 63, 17-III-1888), però no tenim cap dada que ens permeti relacionar ambdues operacions.

[18] Com a retorns específicament indicats només consten, a banda de l'esmentat, el de l'«*espada de gavilanes*» (núm. 4) que Ramon Casarramona retirà el 8 de juny de 1883, el de la «*caja con bajos relieves*» (núm. 16) que havia recuperat Joan Vila tan aviat com el 8 de març de 1880 i el d'un enigmàtic «*tríptico gótico*» (núm. 23) reprès per Josep Serdanyons en data desconeguda. En alguns talons hi ha determinades peces que apareixen simplement cancel·lades, sense indicació de data, com és el cas de l'«*estatua grande de la Virgen en alabastro*», l'espasa «*con puño de acero*», el «*plato con reflejos metálicos*» i la «*atcha prehistórica*» que apareixen ratllats en el taló d'Antoni d'Espona (núm. 2); la marededéu, com veurem, segurament acabà ingressant al MEV de totes maneres. Les altres peces ratllades són el «*peine de madera*» de Francesc X. de Febrer (núm. 5), la «*azafate metálica con dibujos repujados*» d'Andreu Molist (núm. 14) i un «*dinero de Felipe 3º de Vich*» de Jacint de Macià (núm. 35). Hem valorat breument aquest fenomen a D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 159-160.

[19] BJT/FCL, Trabajos leídos en el Círculo. Memorias de fin de año, Memorias de fin de año, Memòria de 1880. També hi ha un esment interessant a la memòria de 1883.

[20] Mn. Joan Ricart i Casasampere havia nascut el 24 octubre 1833 a Perafita. Ordenat de prevere el març del 1861, va ser vicari a diferents llocs fins que el 22 de maig 1879 va prendre possessió del curat de Gombren, el qual, segons la nota necrològica del butletí del bisbat, «*ha regido con mucho celo e inteligencia hasta el dia de su muerte*», que s'escaigué el 13 de maig de 1891 (BOBV núm. 1033, 15 juliol 1891, p. 327). L'antiga par-

ròquia de Mogrony, que tingué durant segles la seu a l'església de Sant Pere, just damunt del santuari, traslladà definitivament la parroquialitat l'any 1866 al nucli de Gombren, on ja hi havia una capella dedicada a santa Magdalena; el títol de la parròquia en època de Mn. Ricart era doncs Sant Pere de Gombren, que és el que emprem ací. Agraïm aquestes informacions a Rafel Ginebra.

[21] Arxiu D'Abadal del Pradell (AAP), Correspondència rebuda, Carta de Mn. Joan Ricart, rector de Gombren, a Joaquim d'Abadal, (15-12-1881), (30-08-1882). Agraïm a la família D'Abadal-Mas l'accés a aquesta documentació.

[22] Per a utilitat dels investigadors, llistem els números de MEV que citem en relació a cada categoria. Peces identificades (2.2): MEV 1, 2, 7, 9, 14, 17, 18, 47, 50, 56, 63, 87, 88, 120, 165, 166, 186, 285-296, 325, 450, 491, 890. Peces d'identificació dubtosa (2.3): MEV 19, 43, 44, 49, 62, 72, 76, 85, 115, 123-125, 129, 156, 157, 194, 243, 244, 307-311, 341, 502, 529, 544, 569, 818, 1.014, 1.016, 1.017, 1.054. Peces desaparegudes (2.4): MEV 16, 21, 23, 25, 28, 29, 32, 40-42, 57, 58, 59, 70, 79, 212, 213, 307, 640, 838, 889. En notes al peu pot aparèixer també alguna altra referència, com ara la corresponent als objectes prehistòrics que esmentem una mica més avall.

[23] La suggerent referència a «un capitel bizantino» inclosa al dipòsit de Francesc X. de Febrer, núm. 5, 13 de febrer de 1880, és impossible de verificar per tal com les peces del Museu Lapidari foren integrades tardanament al catàleg del MEV.

[24] Dels objectes arqueològics inclosos al MCLV n'hem pogut identificar uns quants, els corresponents als dipòsits de peces provinents d'Itàlia i de Grècia de mans de Joaquim d'Abadal i de Josep Serra i Campdelacreu (vegeu 2.2.18 i 2.3.11). Els altres presenten problemes seriosos per ser identificats. Potser els que es troben més a prop de ser-ho són alguns elements dels

cinc dipòsits d'«*atchas prehistòriques*» o objectes similars (dos de D'Abadal, núms. 3 i 27, i un respectivament de De Ferrer/De Macià, núm. 1/35, de D'Espona, núm. 2, i de De Febrer, núm. 5), però sovint l'esment és simplement referit a «*objetos pre-históricos*» o a «*pedras*» sense numerar, de manera que resulta difícil diferenciar-los. Entre els objectes enregistrats al catàleg del MEV amb sigla inferior a 1.280 (és a dir, que ja eren al MEV l'any 1891, per les raons que expliquem al text tot seguit) hi ha fins a 54 elements d'aquesta mena, amb numeració pràcticament correlativa, molts procedents de la plana de Vic, potser identificables en part amb les catorze peces dipositades per De Ferrer i després per De Macià. Significativament, el 1918 Gudiol encara recordava, l'un al costat de l'altra, el dipòsit de Serra i una «serie d'armes neolítiques recullides en la Plana de Vich» (J. Gudiol, *El Museu Episcopal de Vic. Historia...*, op. cit., p. 15). Val la pena assenyalar també, tot i que no es pugui passar més enllà, que en el segon dipòsit de D'Abadal (núm. 27, 20/11/1881) hi figura una dotzena de desdorsals polides, i que almenys onze de les referències del precatàleg consten com a procedents de les rodalies de Gombren (MEV 402, 416, 429, 437), de la Pobla de Lillet (MEV 406, 408, 411, 423), de Sant Vicenç de Rus (MEV 430, 434) o fins i tot del Mas el Pradell, a Gurb (MEV 424), localitats totes elles relacionades amb aquest dipòsit, com veurem més endavant.

[25] Algunes el reberen més tard, com les integrants de les col·leccions numismàtica i lapidària.

[26] Discurs d'Antoni d'Espona a *Museu Episcopal de Vich...*, op. cit., p. 21. El fet ja havia quedat recollit abans a *La Veu del Montserrat*, 50, 14-XII-1889, p. 397-398, i posteriorment a J. Gudiol, *El Museu Arqueològic-Artístic Episcopal de Vich. Historia...*, op. cit., p. 16. Vegeu també J. Bracons, «Mn. Gudiol...», op. cit., p. 172. Del catàleg de 1893 en són absents, per exemple, les sèries numismàtiques. D'ara endavant, la referència al «precatàleg del MEV» voldrà significar el conjunt de peces amb número de registre inferior a 1.280 i per tant ja

presentats al MEV el 1891.

[27] «455. *Id. [caixa gòtica] con pinturas con fondo dorado. XI*». No és impossible, tot i que menys probable, que correspongui a la referència anterior: «454. *Caja de novia con calados y pinturas. XVI*». Totes les referències a l'exposició de Vic de 1868 que des d'ara inclourem provenen de la següent referència: *Catálogo de la Exposición Arqueológico-Artística celebrada en la Ciudad de Vich por su M. Iltre. Ayuntamiento en octubre del año 1868*, Vic, 1868.

[28] M. S. Salarich, *Història del Círcol...*, op. cit., p. 43-57; R. Ordeig, «Museus, col·leccions...», op. cit., p. 332.

[29] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 133.

[30] «195. *Santa Magdalena (...). Era de la ermita de Sta. Magdalena, situada sobre Roda y que antiguamente había sido convento de monjas magdalenas*»; «201. *Ascensión de Sta. Magdalena al cielo. Tabla gòtica del siglo XV, que formaría parte de un altar, cuyo compartimiento central sería la tabla del núm. 195*».

[31] «203. *Perfecta y hermosísima tabla gòtica del XIV, cuyo autor desconocido sería, á no dudarlo, una de los primeros pintores de su época. Representa en el centro á Sta. Magdalena y en los cinco restantes compartimientos los hechos notables de la vida de la Sta. Esta tabla ha pertenecido siempre á la capilla bizantina del Manso Parella, parroquia de S. Juan las Abadesas*».

[32] C. de Bofarull, *Inventario general razonado de la Sección Arqueológica de la Exposición Universal de Barcelona, dedicado a la Exma. Comisión Ejecutiva de la misma por el secretario de la dicha sección D. Carlos de Borafurr y Sans*, Barcelona, 1890, núm. 2964.

[33] «187. *S. Pedro. Tabla gòtica con fondo en relieve, del siglo XIV. Pertenecía al antiguo altar mayor de S. Pedro de*

Torelló». Jaume Collell, a les seves memòries (*Del meu faódrinatge*, Vic, 1920, p. 93), assenyala Sant Pere de Torelló com un dels llocs d'on es feren venir peces per a l'exposició de 1868.

[34] El conjunt de «tres tablas gòticas representando S. Pedro S. Pablo y Sta. Clara» incloses a la inscripció d'Antoni de Ferrer (núm. 1, 11/02/1880) és ratllat i per tant, en teoria, fou traslladat al dipòsit de Jacint de Macià (núm. 35, 24/03/1883). Allí, però, aquestes taules no hi consten, i de fet no es troben ni al catàleg del MEV de 1889-1893 ni a les notícies sobre objectes perduts del MEV. No devien arribar a ingressar-hi.

[35] Catàleg 1893, p. 98.

[36] «261. *Estátua de mármol, de seis pies de altura, representando á la Virgen que en la mano derecha tiene un libro abierto y en la izquierda al Niño Jesús que tiene un pájaro en la mano. Siglo XIV*».

[37] Ordinàriament, la mesura d'un peu oscil·la entorn dels 30 cm. O l'apreciació d'alçada és feta a ull o bé s'emprà en aquest cas una mesura similar al pam de vora 20 cm. També pot ser que s'escrigués «peu» en lloc de «pam».

[38] «634-637. *Bandejas de cuestación de la época gòtica, notable la 3ª por ser de cobre con esmaltes. Siglo XIII*».

[39] C. de Bofarull, *Inventario general...*, op. cit., núm. 3000.

[40] E. Busquets i Molas, *Montgrony, entre la història i la llegenda*, 2a ed., Ripoll, 1984, p. 62.

[41] C. de Bofarull, *Inventario general...*, op. cit., núm. 3001.

[42] Busquets afirma que la imatge venerada a la parroquia de Sant Pere a finals del segle XVI era obra del

ripollès Lluís Cortasana (E. Busquets, *Montgrony...*, op. cit., p. 62). Si la nostra imatge gòtica procedeix d'aquest indret, degué romandre segles apartada del culte, fet que hauria facilitat la seva alienació.

[43] «La Comissió del Museu del Círcol Literari d'esta ciutat acaba de fer una adquisició importantíssima. Es una taula bizantina, del millor caràcter, d'època á nostre parer algun tant avansada, y del tot digna de particular estudi. Encara que ha suferit bastant y las posts s'havian desjuntat, la pintura, no obstant, se troba en perfect estat de conservació, y ab los primers y mes necessaris adobs que la dita Comissió hi ha fet fer, estará salvada de la destrucció una joya molt estimable del art cristiá que per sí sola fa la riquesa del Museu que ha comensat ab los millors auspícis». *La Veu del Montserrat*, 30, 24-VII-1880, p. 250.

[44] Al text (versemblantment de Josep Puiggarí) hi són esmentades la taula d'Espinelves, que figura com a propietat del CLV, i la de Vilaseca, custodiada a l'Ajuntament: Sociedad Artística Arqueológica Barcelonesa, *Álbum de detalles artísticos y plástico-decorativos de la edad media catalana*, Barcelona, 1882, p. 16 i 22. Per a l'exposició de 1888, C. de Bofarull, *Inventario general...*, op. cit., núm. 2956.

[45] *Museu Episcopal de Vich. Sessió del dia VI de juliol de MDCCC. Colocació del retrato del fundador...*, op. cit.

[46] Sembla més fàcil errar la interpretació d'un tema iconogràfic que no pas inventar un medalló inexistent en una descripció. A més, el simple esment *Sansón y Dalila*, adequat per a la imatge d'una parella com la que hi havia a MEV 59, sembla en canvi insuficient per descriure una escena tan vívida com la de Samsó enderrocant el palau dels filisteus que apareix a MEV 57, poblada a més per multitud d'altres personatges. Però es tracta només de la nostra impressió. Sí que podem imaginar que la Comissió del MCLV s'interessés per adquirir el tapís de Deianira, present a l'exposició de

1868, juntament amb d'altres del mateix joc. En qualsevol dels casos, el tapís restant (MEV 57 o MEV 59, tant és) ingressà també al Museu l'estiu de 1888, encara que per viaranys aliens al Cercle. Recordem que els números atorgats per D'Espona el 1889 no havien de ser per força correlatius respecte de les peces procedents del MCLV.

[47] La documentació disponible al MEV esmenta la retirada, l'any 1939, d'un conjunt de tretze tapisos (entre ells MEV 58 i 59) per part del seu dipositarí, el Marquès de Palmerola, amb destí a la seva residència de Sant Hipòlit de Voltregà (MEV, objectes perduts, s/p). El fet que un d'ells, MEV 101, hagi estat anys més tard identificat al fons del MEV, sumat al reconeixement inequívoc almenys de MEV 56 i 58 com a procedents del fons del MCLV, fa pensar que el conjunt del Marquès de Palmerola degué ser més reduït i que, per tant, cal explicar-se tant la procedència del conjunt com la desaparició de MEV 58 i 59 d'una altra manera que per ara desconeixem.

[48] E. Busquets (*Montgrony...*, op. cit., p. 62-66 i 77) ens confirma o justifica indirectament la intervenció de Potellas quan afirma que l'antic altar major de Sant Pere de Mogrony (traslladat el 1958 a la parroquial de Santa Maria de Gaià) era obra dels tallers Real-Gros de Vic: aquests tallers havien estat traspassats al mateix Potellas. També ell pogué fer-se càrrec d'altres millores empreses per aquelles dates a l'església, com ara les que es pogueren derivar del trasllat del culte de la Mare de Déu del santuari a un altar de la parroquial. El mateix pintor hauria d'ocupar-se de la imatge de la Mare de Déu després de l'incendi dels anys 1890 (E. Busquets, *Montgrony...*, op. cit., p. 77; testimoni de Mn. Marià Castells sobre la restauració inclòs dins Josep M. Armengou i Marsans, *El mite sexual del comte Arnau*, Barcelona, 1988, p. 183).

[49] E. Busquets i Molas, *Montgrony...*, op. cit., p. 62-66 i 77.

[50] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 150-151.

[51] Cf. E. Busquets i Molas, *Montgrony...*, op. cit., p. 77. Encara a dia d'avui, la data de 1881 és ben visible damunt la porta de ferro forjat que es troba a mig aire de les escales que comuniquen el santuari i el prat on s'alça l'antiga parroquial. Pel que fa al nou altar, la correspondència de D'Abadal amb Mn. Ricart acredita que el juliol de 1881 l'escultor i soci del Círcol Agustí Potellas prenia mesures per instal·lar-lo dins l'església de Sant Pere. Són sens dubte aquestes les *obras que se están haciendo á honor y gloria de la Virgen Santísima de Montgrony* esmentades encara a la carta de finals de 1882 (apèndix 4.5.a i b).

[52] E. Busquets i Molas, *Montgrony...*, op. cit., p. 66 i 77.

[53] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 148-149.

[54] «Entre los [objectes] de mas fecha que hay que mentar citaremos una imagen de la virgen y una tabla representando á S. Martin que sin disputa constituieron la admiracion de los que vieron levantarse las fabricas de nuestra antigua catedral levantada por el insigne Oliva». BJT/FCL, Trabajos leídos en el Círculo. Memorias de fin de año, Memòria de 1881.

[55] Puiggarí valorà talment l'antiguitat del frontal que fins cregué identificar-hi, *acaso, el monumento más antiguo, por ahora conocido, de la pintura catalana. Álbum de la Sección Arqueológica de la Exposición Universal de Barcelona, 1888, lám. 1, p. 108.*

[56] W. S. Cook, «The Earliest Painted Panels of Catalonia (I)», *The Art Bulletin*, Vol. 5, N. 4, 1923, p. 95. Posteriorment es proposà també d'abaixar la datació fins a finals del segle XII (Ainaud, Junyent, Cook/Gudiol). En l'actualitat, per diverses raons hom accepta una datació coincident amb la de Cook, la qual cosa no escamoteja

pas a la peça —ara sense exageracions— una posició certament primerenca dins les sèries de pintura romànica sobre taula a Catalunya.

[57] J. Gudiol, *Els primitius*, II, Barcelona, 1929, p. 77 (amb cites bibliogràfiques fins al moment).

[58] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 158-159.

[59] D'altra banda, el *tríptico gòtico* que Josep Serdañons havia inscrit al MCLV l'1 de desembre de 1880 (núm. 23) fou retornat, tal com consta al taló corresponent, i per tant no degué passar al MEV.

[60] C. de Bofarull, *Inventario general...*, op. cit., núm. 2965.

[61] «205. La Crucifixión de Jesús. S. xv.»

[62] BJT/FCL, Trabajos leídos en el Círculo. Memorias de fin de año, Memòria de 1881. Vegeu també D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 149.

[63] Al llibre-registre del MCLV només hi consten dues referències més a monedes, certament menys importants: «*facsimil de las monedas de Vich*» (dipòsit de Josep Salarich, núm. 9, 13/02/1880) i «*cuatro monedas*» (dipòsit de Josep Saderra, núm. 29, 02/12/1881). En canvi, a les memòries del Cercle consta —sense més precisions— l'ingrés d'una important donació numismàtica l'any 1883, que no fou consignada al llibre-registre. D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 159. El degoteig, però, degué ser freqüent. Segons M. S. Salarich, De Febrer va comptar, en la formació del seu monetari, amb col·laboradors com Joaquim i Josep Salarich, Manuel Bandragen i De Puig Samper, Joaquim d'Abadal i Joan Calderó, tots ells socis del Cercle Literari (M.S. Salarich, «Els antecedents del Museu de Vic», *Ausa*, V, 56-57, 1967, p. 368). Cal afegir-hi doncs Josep Saderra, numismàtic i arqueòleg d'Olot, qui contribuí

de nou el 1885 a la col·lecció de De Febrer (*La Veu del Montserrat*, 27, 4-VII-1885, p. 215). El monetari es degué ampliar, també, amb troballes més o menys esporàdiques i casuals per les rodalies de Vic, com la d'una moneda ibèrica el 1887 (*La Plana de Vich*, 14, 20-10-1887) o la que es produí el 1888 al pla del Remei (*La Veu del Montserrat*, 33, 18-VIII-1888, p. 261). Antoni d'Espona i Francesc de Febrer s'encarregaren d'adquirir aquelles peces per al monetari que el segon formava i no seria estrany que les haguessin incorporat a la col·lecció del MCLV. Com a precedents d'aquesta afició numismàtica podem destacar que al catàleg de l'exposició de 1868 ja hi figura una nodrida representació del monetari del «Sr. Puiggari» (núm. 534) i que el 1852 s'havia produït la troballa d'un important conjunt numismàtic a la residència dels pares d'Antoni de Ferrer, una descoberta que va motivar un estudi de Manuel Galadies presentat a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona: J. Salarich, *Vich, su historia sus monumentos, sus hijos y sus glorias*, Vic, 1854 (Vic, Diari de Vic, 2005), p. 94.

[64] M. S. Salarich, «Francesc X. de Febrer i Armenteres (1850-1890)», *Ausa*, XXXIX, 1962, p. 161-167.

[65] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit., p. 150.

[66] M. Sureda, «Sant Bartomeu destruint l'ídol, de Joan i Perot Gascó (MEV 64). Nova aportació a la col·lecció de pintura renaixentista del Museu Episcopal de Vic», *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*, III, 2009, p. 144-145.

[67] M. Mirambell, *La pintura del segle XVI a Vic i el taller dels Gascó*, Vic, 2002. En el cas de les peces desaparegudes, la indicació cronològica és la mateixa del catàleg de 1893.

[68] La que coneixem es conserva a l'Arxiu Mas de Barcelona. És reproduïda a M. Mirambell, *La pintura del segle XVI...*, op. cit., p. 149, i també a D. Cao, M. Sureda,

«El museu del Cercle...», op. cit., p. 145.

[69] J. Gudiol, «L'esposició de pintura antiga del Círcol Literari», *La Veu del Montserrat*, 7, 26-VII-1902, p. 268.

[70] Comunicació personal, 20/IV/2011. Una informació idèntica és recollida a M. Mirambell, *La pintura del segle XVI...*, op. cit., p. 148.

[71] D. Cao, M. Sureda, «El museu del Cercle...», op. cit.

[72] Es conserva l'ortografia original i es desenvolupen alguns abreujaments, com ara «usted» per «Vd». Es respecten les paraules ratllades i subratllades de l'original.

[73] Inscripció a la portada del quadern.

[74] A la coberta

[75] A la contracoberta

[76] Canvi en la coloració de la tinta.

[77] Canvi en la coloració de la tinta.

[78] Canvi en la coloració de la tinta.

[79] Lectura dubtosa.

[80] El volum està format per 200 talons impresos numerats correlativament, dels quals només s'utilitzaren els 40 primers. El text imprès a la matriu diu «*Museo del Círculo-literario de Vich*. D. [nom] ha entregado a la Comisión de dicho Museo á título de [...] los objetos siguientes:», i el del taló «*Museo del Círculo-literario de Vich*. La comisión de dicho Museo a título de [...] de D. [nom] los objetos siguientes:». Hi ha espai doncs per al nom del dipositari, la fórmula de cessió (en tots els casos «*depósito*»), l'enumeració de les peces (que pren si cal el revers del full) i, a la part inferior de l'anvers, la data i la signatura del president Josep Font i Manxarell i

del secretari Francesc X. de Febrer (indiquem en nota les excepcions, corresponents als talons més tardans). Ometem en la nostra transcripció la repetició d'aquests textos impresos: ens limitem a esmentar el número del taló, el nom del dipositari i la data d'inscripció. Quan es conserva el taló encara enganxat a la matriu, ho indiquem amb un asterisc (*); quan es conserva sòlt, amb dos (**). En aquests casos, tanmateix (i com és lògic), no sol haver-hi diferències entre les peces que hi ha inscrites en una o altra peça; si n'hi ha, ho indiquem en nota. S'han reflectit els mots ratllats. En algun cas s'han afegit signes de puntuació per millorar la comprensió del text.

[81] A la coberta. A l'etiqueta s'hi llegeix imprès, dins de l'orla: *Libreria de Ramón Anglada. Vich, Plaza Mayor.*

[82] Notes a la matriu.

[83] Notes al taló.

[84] Canvi en la coloració de la tinta.

[85] Canvi en la coloració de la tinta.

[86] Nota a la matriu

[87] Nota al revers del taló.

[88] Enlloc del secretari primer (el mateix dipositari) signa el secretari segon, Joaquim d'Abadal.

[89] Canvi en la coloració de la tinta.

[90] Canvi en la coloració de la tinta.

[91] Canvi en la coloració de la tinta.

[92] Lectura dubtosa.

[93] Canvi en la coloració de la tinta.

[94] Lectura dubtosa.

[95] Canvi en la coloració de la tinta.

[96] Inscripció en llapis, amb orientació vertical, al revers del taló. Potser es refereix a la persona que va retirar la peça.

[97] Canvi en la coloració de la tinta.

[98] Nota al taló i a la matriu.

[99] Canvi en la coloració de la tinta.

[100] Es tracta de la duplicació del dipòsit anterior, sens dubte per tal que tots dos dipositaris poguessin disposar d'un taló acreditatiu.

[101] Manca la signatura del president.

[102] Manca la signatura del president.

[103] Manca la signatura del president. Al taló consta data 15/II, mentre que a la matriu, 19/II.

[104] La indicació del material («*de alabastro*») només figura a la matriu.

[105] Manca la signatura del president.

[106] Manca la signatura del president.

[107] Manca la signatura del president.

[108] Manca la signatura del president.

[109] Manca la signatura del president.